

THEODOSIANI

LIBRI XVI

CVM CONSTITVTIONIBVS SIRMONDIANIS

EDIDIT

ADSVMPTO APPARATV P. KRVEGERI

TH. MOMMSEN

VOLVMINIS I PARS PRIOR

PROLEGOMENA

IN BIBLIOTHECA MUSEI HISTORICO-NATURALIS BEROLINENSIS

BEROLINI

APVD WEIDMANNOS

MDCCCXCV

CONSPECTVS PARTIS PRIORIS

	pag.
Conspectus subsidiorum ad Theodosianum adhibitorum	VI
Conspectus subsidiorum ad Sirmondianas adhibitorum	VIII
PROLEGOMENA IN THEODOSIANVM	
Cap. I. Theodosiani origo et usus	IX
Rubricæ Edicti Gregoriani Theodosiani Iustiniani	XIII
Breviarii Alariciani præscriptio auctoritas sub-	
scriptio	XXXI
Cap. II. Theodosiani integri codices	XXXVIII
Cap. III. Ex Theodosiano integro excerpta præter Alaricana .	LIX
Cap. IIII. Breviarii integri codices	LXV
Cap. V. Additamenta Breviarii sumpta ex Theodosiano integro	LXXXII
Cap. VI. Breviarii exempla breviate et incerta	XCIII
I. Libri decurtati	XCV
II. Epitomæ	C
III. Varia et minora	CII
IV. Excerpta ex Breviario	CIII
V. Libri latentes vel deperditi	CIV
Cap. VII. Theodosiani editiones et apparatus	CVII
Cap. VIII. Crisis librorum	CXIX
Cap. VIII. Orthographia librorum et compendia	CXLII
Cap. X. Constitutionum auctores et acceptores et dies locique	CLIII
I. Imperatores	CLX
II. Constitutionum acceptores	CLXII
III. Tempora et loci	CCIX
DE VSV BREVIARII ALARICIANI FORENSI ET SCHOLASTICO PER HISPANIAM GALLIAM ITALIAM REGIONESQVE VICINAS adiecto indice locorum ex Breviario adhibitorum scripsit <i>Alfredus de Wretschko</i>	
	CCCVII
PROLEGOMENA IN CONSTITVTIONES SIRMUNDIANAS	
	CCCLXXVIII

Opus Theodosiani edendi a THEODORO MOMMSEN
consilio et auctoritate Academiae Litterarum Regiae Borus-
sicae anno 1898 susceptum atque continuo labore matura-
tum paene absolutum erat, cum vir summus kalendis
Novembribus anni 1903 e vita excessit. Prolegomena inde
a pagina CLXXXV amici, quibus hoc munus Mommseni
voluntate delatum erat, typis mandanda curaverunt.

CAPVT OCTAVVM.
CRISIS LIBRORVM.

I. VITIA ARCHETYPY THEODOSIANI.

Iuris prudentes Constantinopolitani, qui per a. 435 – 438 Theodosianum codicem compilaverunt, uno certe loco operam non absolverunt. Constitutio scilicet libri tertii extrema, qualem eam et codex rescriptus *T* proponit et legerunt Iustiniani, et inscriptione caruit et subscriptionem ostendit imperfectam spatiis vacuis relictis ad recipienda nomina et numeros. Id utrum religione fecerint compilatores notitia iusta destituti an quae deficerent obliti sint coniectura explere interpolando, dubitari potest; mihi haec opinio magis probatur, cum numquam in Theodosiano reperiatur in Gregoriano frequenter loco subscriptionis adhibita formula *sine die et consule* et interpolationum suspicionem moveat legitima forma in Theodosiano uno hoc loco excepto nusquam neglecta.

Qua fide et diligentia prudentes illi operam sibi mandatam perfecerint, aliquatenus intellegitur cum collatis exemplaribus constitutionum ab iis receptorum alibi servatarum, quas non multas numero supra p. XXX enumeravimus, tum earum, quas consilio casue duobus pluribusve locis corpori inseruerunt, quarum paucarum et ipsarum elenchum subieci.¹⁾ Deprehenduntur ita errores quidam, quos probabile est ad ipsum Theodosiani archetypum redire.

- 5, 7, 2, 7 ne ingentis damni *Sirm. 1*, ne quando enim damni *brev. Iust.*
 16, 2, 35, 6 tenore huius legis *Sirm. 2*, huius legis (*om. tenore*) *V et brev. (praeter duos libros OY interpolatos ex exemplari integro syllogae Sirmondianae)*
 16, 2, 36, 17 ignoscendi solam *Sirm. 14*, ignoscendi soli *VEYO*, ignoscendi *Iust.*
 16, 2, 39, 3 professum sacrae religionis obsequium *Sirm. 9*, obsequium *om. V et brev.*

Sed eiusmodi mendis librariis exemplaris archetypi imputandis longe graviora peccata sunt ab ipsis compilatoribus commissa. Ii cum iuberentur non solum constitutiones adhuc vigentes recipere, sed etiam postea immutatas vel abolitas (unde mire satis constitutio 16, 2, 27 quamquam a posteriore 16, 2, 28 ita damnata, ut ne notari quidem deberet, et ipsa corpori inserta est), nihilominus autem simul iis mandaretur, ut non solum secundum titulos receptos omnia distribuerent et inutilia neque *ad ius* pertinentia resecerent, sed etiam *ambigua demutarent et incongrua emendarent* (C. Th. 1, 1, 6; item in gestis

¹⁾ 1, 2, 9 = 11, 1, 20	8, 8, 1 = 11, 7, 10
2, 8, 18 = 8, 8, 3 = 11, 7, 13	9, 40, 16 = 11, 30, 57
2, 8, 26 = 8, 8, 8	9, 42, 17 = 10, 10, 23
2, 19, 7 = 4, 4, 7	10, 1, 11 = 12, 6, 14
3, 7, 2 = 9, 7, 5	11, 39, 11 = 16, 7, 4
3, 80, 2 = 8, 12, 1	12, 1, 50 = 13, 1, 4
6, 35, 14 = 12, 1, 184	12, 1, 140 = 12, 1, 148
7, 6, 1 = 12, 6, 4	12, 1, 157 = 12, 1, 158
7, 22, 4 = 12, 1, 35 (?)	16, 1, 4 = 16, 4, 1
7, 22, 7 = 7, 22, 9 (?) = 12, 1, 83 (?)	16, 5, 31 = 16, 5, 32
8, 2, 1 = 12, 1, 31	16, 5, 51 = 16, 5, 56
8, 4, 30 = 12, 1, 188 (?)	16, 5, 62 = 16, 5, 64 (?)

compilatores laudantur propter ambigua constitutionum remota), hac potestate in ipsis rebus raro et leniter usi videntur esse. Certe argumentum consulto a compilatoribus mutatum esse reperi uno solo loco; scilicet caput legis Honorii de captivis redimendis (Sirm. 16) ita immutatum est a collega Constantinopolitano (C. Th. 5, 7, 2):

Honorius:

Christianae [religionis] sacerdotes vicinorum et proximorum locorum ecclesias retinentes . . . curiales quoque proximarum civitatum placuit admoneri, ut emergentibus talium necessitatum causis adeant iudices legis nostrae auxilium petitori.

Imperator Ravennas cum lege laesa tam presbyteros quam curiales rem ad praesidem iubeat deferre, Constantinopolitanus utrosque similiter hortatur ita, ut praesidis mentio supprimatur et privatorum magis pietas in auxilium vocetur. Ad verba quod attinet, inveniuntur aliquoties (16, 2, 28, 7) adlocutiones tertio casu singularis ita enuntiatas, ut desideretur dignitas, ad quam refertur, item hic illic verba leguntur, quae quo pertineant in relictis non apparet (15, 1, 53, 6: *supra dictorum*). Haec ut facile excusabuntur in opera inter ordinatores et librarios divisa, magnopere offendunt loci licenter et imperite immutati et luxando et transponendo corrupti: id quod cum alibi passim apparet, tum praesertim leges infra positae geminatae confirmant, quarum binae primae adeo inveniuntur iuxta positae.

16, 5, 32:

Idem AA. Caesario p̄p̄o.

Ne Eunomianorum tanta dementia per severet, sublimis magnificentia tua omni studio auctores doctoresque Eunomianorum investigare festinet, clericique eorum maxime, quorum furor tantum suasit errorem, de civitatibus pellantur extorres et humanis coetibus segregentur.

Dat. X k. Mai. Constantinopoli Arcadio IIII et Honorio III AA. cons.

16, 5, 56:

Idem AA. Heracliano com. Africae.

Sciant cuncti, qui ad ritus suos haeresi (*vel -sis*) superstitionis obreperant, sacrosanctae legis inimici plectendos se poena et prescriptionis et sanguinis, si ultra convenire per publicum exercendi sceleris sui temeritate temptaverint, ne qua vera divinaque reverentia contagione temeretur.

Dat. VIII k. Sept. Honorio X et Theodosio VI AA. cons.

7, 6, 1:

Impp. Valentinianus et Valens ad Mameratinum p̄p̄o.

Sive ex principalium sive ex honoratorum numero susceptor vestium nominatur, exceptis videlicet his, qui palatinae militiae privilegiis *fulciuntur* vel qui officiis ac ministeriis perfuncti merito stipendiorum consecuti sunt dignitates, et vir *spec-*

Theodosius II:

Christianos proximorum locorum volumus huius rei sollicitudinem gerere; curiales quoque proximarum civitatum placuit admoneri, ut emergentibus talibus causis sciant legis nostrae auxilium deferendum.

16, 5, 31:

Idem AA. Caesario p̄p̄o.

Auctores doctoresque Eunomianorum facinoris investigati clericique maxime, quorum furor tantum suasit errorem, e civitatibus pellantur extorres.

Dat. XI k. Mai. Constantinopoli Arcadio IIII et Honorio III AA. cons.

16, 5, 51:

Idem AA. Heracliano com. Africae.

Oraculo penitus remoto, quo ad ritus suos haereticae superstitionis obreperant, sciant omnes sanctae legis inimici plectendos se poena et prescriptionis et sanguinis, si ultra convenire per publicum execranda sceleris sui temeritate temptaverint.

Dat. VIII k. Sept. Varuae v. c. cons.

12, 6, 4:

Impp. Valentinianus et Valens ad Mameratinum p̄p̄o.

Ad virum *clarissimum* proconsulem Africae dari litteras iubemus, ut, sive ex principalibus sive ex honoratorum numero pro merito fidei suae industriaeque susceptor vestium electus fuerit, huiusmodi necessitatis sarcinam uno dumtaxat anno susti-

tabilis proconsul Africae moneatur, ut ad excludendas fraudes uno anno, non plus, haec necessitas procuratur, ita tamen, ut creationis periculum a proconsulari officio non recedat.

Dat. XIII k. Mai. Med. Valentiniano et Valente AA. cons.

nere praecipiat, exceptis tamen his, qui palatinae militiae privilegiis *muniantur* vel qui officiis ac ministeriis functi merito stipendiorum, *merito* dignitatis ornatum se adprobant consecutos, ita tamen, ut creationis periculum a proconsulari officio non recedat.

Dat. XIII k. Iul. Valentiniano et Valente AA. cons.

Omnino corruptelas plurimas et gravissimas constitutionibus insitas redire ad ipsos syllogae compilatores confirmant inter alia duae eodem die emissae altera (8, 7, 13) ad comitem Africae, altera (8, 7, 12) ad eius proconsulem nequaquam inter se consentientes, item lex Valentiniani I de suariis 14, 4, 4 in tribus codicibus *VTW* pariter tradita, ut de lectione dubitari nequeat, collata cum edicto Aproniani simillimo et aequali. Equidem si quas eius generis mendas certo deprehendere mihi visus sum, a tollendis eis non semper abstinui commode magis quam religiose.

II. VITIA EXEMPLARIVM THEODOSIANI INTEGRI.

Exemplaria Theodosiani integri, quae aut ex parte supersunt ipsa aut per propagationem suam nobis innotuerunt, magnopere discrepasse non est verisimile, cum illa, scilicet libri *RVTW*, maiusculis scripta omnia infra saec. VII vel ad summum VIII non descendant, epitomae autem tam Alariciana quam Iustiniana factae sint saeculo sexto incipiente, intervallum igitur inter exemplaria ea et ipsam compilationem a. 498 absolutam non ita magnum intercedat. Nihilominus non sine causa in gestis senatores vota faciunt, *ne interpolentur codices*, et curam agunt, ut exemplaria emittantur publica auctoritate munita. Nam nos quoque, quamquam longe maxima pars constitutionum ad nos pervenit ope exemplaris unici, ubi pluribus utimur, hic illic deprehendimus lectiones ita diversas, ut quae differunt etsi ad interpolationem raro accedunt, tamen meros calami errores exsuperant. Subiecimus elenchum potiorum lectionum variarum eius generis, scilicet locorum, in quibus graviorae differentiae intercedunt inter libros *R* et *V* (quibus addi poterunt quae de differentiis inter *V*¹ et *V*² exposuimus p. LIV) et *T* et *W* epitomasque duas Gothicam (in hac infra videbimus inesse posse lectiones archetyporum plurimum) et Constantinopolitanam. Explebuntur quae hoc loco composuimus cum per ea quae infra exponuntur de differentiis codicum Breviarum, ubi passim redeundum erit ad has antiquiores, tum praesertim per tractatum subiunctum de libro XVI diversa ratione tradito. Auctoritatis haec exemplaria omnia paris esse iudico; certe nobis non datum est in tanta variarum lectionum eius generis paucitate communio errorum quatenus perveniat stabilire et horum librorum parentelas et dignitatum gradus definire. — Prior ordo lectiones sistit quae verae sunt vel videntur esse, posterior corruptas.

2, 8, 18 = 8, 8, 3, *1 = 11, 7, 13	instinctu <i>T</i> (2, 8, 18)	instituto (8, 8, 3 <i>R</i> et brev. praeter <i>C</i>)
	<i>V</i> (11, 7, 13) brev. (8, 8, 3 <i>C</i> solus)	
5, 7, 2, 3	transdlexerat <i>Sirm. T</i>	transuexerat brev. <i>Iust.</i>
11	si in ea <i>Sirm. T Iust. (RM)</i>	in ea qua (quam <i>H</i>) <i>HO Iust. (C)</i> , in ea qui <i>S</i> , si in ea qua <i>NBGE CXPLM om. T Iust.</i>
6, 7, 2, 4	post <i>R</i>	onera munera <i>R</i>
6, 35, 3, 9	munera <i>Iust.</i>	idem <i>a</i> et <i>ilianus c T</i>
8, 5, 8, 1	idem <i>a R Iust.</i>	idem <i>a</i> et <i>c T</i>
8, 5, 9, 1	idem <i>a R</i>	idem <i>a</i> et <i>c T</i>
8, 5, 10, 1	idem <i>a R</i>	idem <i>a</i> et <i>c T</i>
8, 7, 10, 7	conplati ualent <i>np</i> et uictore <i>R</i>	constp ualano et ualente <i>aa T</i>
8, 18, 9, *1	non extantibus <i>Iust.</i>	extantibus brev.
9, 1, 12, 2	accusatis <i>V² NYBOC Iust.</i>	accusantis <i>V¹ E</i>
9, 1, 19, *2/3	supplicia fugienti sponte fingenti <i>T</i>	supplicio confitenti <i>O</i> , supplicia fugienti <i>V¹ et marg. Y</i> , sponte fingenti <i>V² brev. (rel.)</i>

9, 1, 19, *3	secreto (-ta V ¹) mandatis V ¹ OY (<i>marg.</i>)	secretisque mandatis V ² brev. (<i>praeter</i> OY <i>marg.</i>)
9, 10, 1, 8	repugnantibus V, regnantibus G ^v	resistentibus brev. (<i>praeter</i> G ^v) <i>Iust.</i>
9, 10, 4, 5	pronuntiandum VT brev. (<i>praeter</i> O)	pronuntiatum O <i>Iust.</i>
9, 12, 2, *1	nec requiri TV (<i>schol. p. LIV</i>)	nam requiri V (<i>text.</i>) et brev.
9, 16, 1, 1	idem AAA. T	idem AAA. Tatiano V <i>interpolans</i>
9, 19, 4, *18	praerit V brev. (<i>praeter</i> E ^v)	praeterit TE ^v
9, 40, 18, 2	notos brev. <i>Iust.</i>	nostros V
9, 45, 4, 5	inter T(?)HOELQ ^b <i>Iust.</i> (<i>Graeci</i>)	iter VNGXCPMQ ^a SK
6	quem VHNEXCS, quam PMLQK	quod TG ^b
7	sive in domibus VHNGEOXCS	om. TPMLQK
11/12	manere uel uescere] <i>Graecus</i> , manere uel uespere TQ	mane uel uespere V brev. (<i>praeter</i> H[?]Q)
10, 9, 1, 1	florianum T <i>Iust.</i>	florentinum V
10, 10, 17, 1	panhellenio brev.	pallio V
10, 20, 18, 9	exceptorum sextum de scrinio <i>Iust.</i>	om. V
11, 7, 10, 3	interdicto l. gem. T	om. V
11, 8, 2, 4	mediolano T <i>Iust.</i>	om. V
11, 29, 1, 2	debes V (<i>text.</i>)	non debes V (<i>schol. p. LIV</i>)
11, 36, 1, 5	facinora brev.	crimina V
11, 39, 7, 4	prompserint <i>Iust.</i>	promiserint V brev.
12, 1, 101, 3/4	transferri [fortasse . . . referri] sina- tur <i>Iust.</i>	[ ] om. V
14, 3, 13, 1	idem aa. V	imppp. ualent. ualens et grat. aaa. W
14, 3, 21, 1	[idem AA. et T]heodosius A. T	idem AAA. V
14, 4, 3, *6	curias VT	curiales W
14, 7, 1, 1/2	de (om. N) retrahendis VNHOE	de trahendis WGXCPLMS
15, 1, 52, 3	reparanda regiae <i>Iust.</i>	reparandae gratia VW

Libri XVI crisis seorsum tractanda est. Nam ad codices integri corporis, qui eius partes exhibent:

V, in quo deficiunt loci tres 4, 6 . . . 5, 15 — 5, 66 . . . 8, 1 — 10, 12 . . . fin.

W ad 2, 23 . . . 29 — 3, 1 . . . 5, 3 — 5, 11 . . . 25 — 5, 52 . . . 58 — 6, 4 . . . 7

T ad 10, 24 usque ad finem

solitaque excerpta Alariciana et Iustiniana accedunt textus tres coniuncti quidem omnes cum breviario Alariciano et id repraesentantes quatenus pervenit, sed praeterea derivati ex codice Theodosiani integri:

E, qui codex unicus ex iis qui supersunt librum XVI integrum exhibet nec paucas constitutiones solus servavit. Titulorum dispositionem, quae a vera non multum recedit, supra p. XC proposuimus.

YDO cum Hincmaro supra p. LXXXVIII seq. vidimus descendere ex archetypo eodem, scilicet ex codice simili nostri *E*, nam cum aliquoties (16, 6, 4, 15), raro tamen vera habeant, ubi errat *E*, passim in erratis ibi quoque, ubi *V* veram lectionem habet (ut 16, 2, 38, 5 — 16, 2, 44, 3 — 16, 11, 1, 2) cum *E* consentiunt, nusquam opinor (nam 16, 2, 10, 6 et 16, 2, 16, 3 coniecturae videntur subesse) verum proponunt contra *VE* consentientes. — Ipsi non magnopere differunt; praestat modo *Y* (16, 2, 41, *1), modo *D* (16, 8, 28, *2), modo *O* (16, 2, 8, 2 — 16, 2, 34, 6 — 16, 5, 4, 5 — 16, 5, 52, 4).

L quae habet non multa item sumpta esse ex exemplo nostri *E* simili probabile est propterea quod 16, 11, 1, 3 veram lectionem *agitare* ex Breviario derivatam codex coniungit cum falsa libri *E* *iudicare*. Attamen habuit qui haec excerpit exemplum nostro *E* praefarendum, scilicet immune ab hiatu libri *E* 16, 5, 3, 4.

Communem originem librorum *E* et *YDO* declarant adhaerentes Theodosiano constitutiones Sirmondianae tam in libro *E* quam in tribus aliis.

Praemitimus hic quoque laterculum locorum plus minus discrepantium similiter ordinatum, ut priorem locum obtineant lectiones verae, posteriorem corruptae.

16, 1, 2, 7	deitatem] <i>VEL</i>	ueritatem <i>YDO</i>
16, 2, 3, *2	promulgationem <i>VE</i>	obligationem <i>YDO</i>
16, 2, 7, 1	et ypodiaconi <i>V</i>	prbri diac̄ <i>E</i>
16, 2, 8, 2	et uos <i>VE</i>	et fundos <i>O</i> , fundos <i>YD</i>
16, 2, 9, 1	proc. achaiiae <i>V</i>	proc. asiae <i>E</i>
16, 2, 10, 4	tabernaculis <i>VE</i>	tabernis <i>YDO</i>
6	cuncta <i>VE</i>	remota <i>YDO</i> probabiliter
16, 2, 16, 3	gloriari <i>V</i> ² <i>YDO</i> fortasse ex coniectura	gloria <i>V</i> ¹ <i>E</i>
16, 2, 19, 4	finitos <i>VE</i>	praefinitos <i>YDO</i>
16, 2, 23, 3	obtinendus est <i>WL</i> <i>Brev.</i> (in his <i>YDO</i>)	obtinendi sunt <i>VE</i>
16, 2, 27, 4	curatore si <i>W</i>	curatores si <i>V</i> , curatores <i>E</i>
*8	adire <i>WE</i>	adita <i>V</i>
16, 2, 28, 1	de <i>W</i>	om. <i>VE</i>
4	ageret <i>W</i>	agere <i>VE</i>
16, 2, 30, 4	his quibus ecclesia <i>VE</i>	ipsius <i>YDO</i>
16, 2, 34, 6	ūc̄ <i>V</i>	uic <i>E</i> , aug. <i>O</i> , om. <i>YD</i>
16, 2, 38, 5	ab aduocatis <i>V</i>	ab aduocatos <i>E</i> , per aduocatos <i>YDO</i>
16, 2, 39, 1	theodoro pp̄o ii <i>Sirm. brev.</i> (<i>XC soli</i>)	theodoro pp̄o (om. ii) <i>VE</i> <i>brev.</i> (<i>reliqui</i>)
2	et <i>Sirm. brev.</i>	om. <i>VE</i>
16, 2, 40, 5	fasce <i>Sirm. E</i>	face <i>V</i> ¹ <i>O</i> , faece <i>V</i> ² <i>YDO</i> <i>Iust.</i>
16, 2, 41, *1	laudabilis <i>VEY</i> ^a	illaudabilis <i>Y</i> ^b <i>DO</i> , miserandae <i>Sirm.</i> (<i>interpolans</i>)
*8	humilitatis <i>EYD</i>	utilitatis <i>V</i> , calamitatis <i>O</i>
16, 2, 44, 3	fulciuntur <i>Sirm. V brev. Iust.</i>	funguntur <i>EYD</i>
16, 4, 5, 5	unumquodque <i>W</i>	unumquoque <i>VE</i>
16, 4, 6, 2	subfulti spretis <i>V</i>	subfultis sprætis <i>W</i> , subfultis præter <i>E</i>
*2	legis <i>W</i>	lis <i>E</i> (<i>def. V</i>)
16, 5, 2, 1	adeo <i>W</i>	om. <i>E</i> (<i>def. V</i>)
4	sane <i>W</i>	om. <i>E</i> (<i>def. V</i>)
16, 5, 3, 3	his quoque . . . segregatis <i>WL</i>	om. <i>E</i> (<i>def. V</i>)
16, 5, 4, 4	falso <i>EDO</i>	falsa <i>Y</i> (<i>def. VW</i>)
5	iudicum <i>EO</i>	iudeorum <i>YD</i> (<i>def. VW</i>)
16, 5, 11, 5	parietes <i>W</i>	pariter <i>E</i> (<i>def. V</i>)
16, 5, 12, 7	eadem <i>W</i>	eadem <i>E</i> (<i>def. V</i>)
16, 5, 20, 1	uicis <i>W</i>	uicinis <i>VE</i>
4	latentiora <i>W</i>	latiora <i>V</i> , latior <i>E</i>
16, 5, 25, 1	impp. arc. [et Hon.] <i>W</i>	idem <i>AAA. VE</i>
*4	testandi <i>E</i>	sectandi <i>V</i>
16, 5, 30, 5	vel locis [huiusmodi . . . vel locis] pri- vatis <i>Iust.</i>	[ ] om. <i>VE</i>
7	finibus <i>Iust.</i>	linibus <i>E</i> , om. <i>V</i>
16, 5, 38, 5	laqueos non euadat et si turbæ <i>E</i>	om. <i>V</i>
16, 5, 40, *7	liberalitate et successione . . . veni- ente <i>Iust.</i>	liberalitatis et successionis . . . veni- entes <i>VE</i>
16, 5, 46, 4	tepuisse <i>E</i>	efuisse <i>V</i> , cepisse <i>Sirm.</i>
16, 5, 52, 4	catholicae se a qua <i>E</i>	catholicis ea qua <i>V</i> , catholicae sectae a qua <i>O</i> , catholicae sectae quos <i>YD</i>
16, 5, 54, 4	contractus <i>W</i>	om. <i>VE</i>
16, 5, 58, 2	quibus <i>W</i>	quas <i>VE</i>
16, 5, 60, 6	iun. <i>EYO</i>	iul. <i>V</i>
16, 5, 63, 1	proc. africae <i>E</i>	om. <i>V</i>
16, 5, 65, 20	tascodrogitæ <i>Iust.</i>	ascodrogitæ <i>VE</i>
16, 5, 66, 6	et sacrilegii <i>Ephes. Iust.</i>	sacrilegii <i>VE</i>

16, 6, 2, *3	comprehendet <i>L</i>	comprehendit et <i>E</i> (<i>def. V</i>)
16, 6, 4, 5	sacrosanctum <i>E</i>	sacrosanctum semel apud catholicos traditum <i>YO</i> (<i>def. VD</i>)
5	quae ne <i>YO</i>	quae <i>E</i> (<i>def. VD</i>)
15	deprauationis implicuit ac reuefti <i>YO</i>	deprauitatis in indicantis ac reuerentiae <i>E</i> (<i>def. VD</i>)
*22	stilichone ii et anthemio <i>WEYD</i>	stilichone et aureliano <i>O</i> (<i>def. V</i>)
16, 8, 2, 7	gallicano et symmacho <i>V</i>	gallicano et basso <i>E</i> (<i>interpolans</i>)
16, 8, 28, *2	potuerit <i>VED</i> ^a	poterit <i>O</i> , potuerint <i>YD</i> ^b
16, 10, 3, 2	ernenda <i>E</i>	erudienda <i>V</i>
16, 11, 1, 2	agitare <i>V brev.</i>	iudicare <i>EYDO</i> , agitare iudicare <i>L</i>
16, 11, 2, *1	credulitas <i>ELYDO</i>	fidelitas <i>T</i> (<i>def. V</i>)

Hic cum iudiciis latiora spatia data sint, codices duos *V* et *E* (cum adseclis *YDOL*) descendere ex eodem exemplari demonstrant errores utriusque communes 16, 2, 23, 2 — 16, 5, 20, 1. 4 — 16, 5, 25, 1 — 16, 5, 30, 5 — 16, 5, 40, *7 — 16, 5, 54, 4 — 16, 5, 66, 6. Auctoritas utriusque exempli eadem fere est, cum verum modo servet *V* contra *E* (16, 2, 44, 3 cet.), modo *E* contra *V* (16, 2, 41, *8 — 16, 5, 30, 7 — 16, 5, 63, 1). Reliqui textus, scilicet duorum exemplarium integrorum fragmenta *TW* et epitomae duae Gothicae et Iustinianae, omnes inter se nullo, qui quidem nobis appareat, nexu coniunguntur, cum interpolationes si quae in iis reperiuntur, ut 16, 11, 2 in *T*, in reliquis non redeant.

III. VARIA LECTIO IUSTINIANA.

Cum arte, ut supra p. LVIII c. IV exposuimus, Theodosiani crisis coniuncta sit cum crisi codicis Iustiniani, illius editio Haeneliana eo vel maxime laborat, quod quae de Iustinianis lectionibus Haenelius afferre potuit universa fide carent. Iam postquam Paulus Krueger Iustiniani corporis recensionem iustam et apparatu idoneo instructam paravit, nos quae ad nostra pertinent inde mutuati sumus retentis ubi res requirebat codicum a Kruegero adhibitorum notis vocabulo *Iust.* intra parentheses ( ) vel [ ] positivis. Exceptis iis locis quos Triboniani auctores consulto mutaverunt plerumque a textu archetypi a Iustinianis usurpati facile secernendis lectiones Iustinianae optimaesse solent, nisi quod inscriptiones ab ipsis compilatoribus non raro breviatae sunt, subscriptiones autem praesertim in tribus postremis libris culpa librariorum raro in codicibus nostris reperiuntur recte et plene traditae.

IV. VITIA BREVIARII ARCHETYPYPI.

Epitomen breviarii Gothicam quatenus pervenit textum repraesentare neque interpolatum neque mutilatum dixi supra p. XXXVI, male immemor unius quae exceptionem fecit constitutionis 16, 7, 3; eius enim libri Alariciani ad unum omnes non habent nisi caput primum. Praeterea tamen eos quoque locos, quos Gothici prudentes inutiles iudicabant, non sustulerunt adnotantes solummodo haec se non exposuisse. — In interpretatione errores graviores libris omnibus communes reperiuntur quidem (p. XXXVII), sed admodum raro. Etiam in textu constitutionum raro occurrunt similes mendae libris non variantibus et propterea referendae aut ad Theodosiani exemplum ab Alaricianis usurpatum aut ad archetypum Breviarii:

- 3, 1, 2, 7 certa] *fr. Vat.*, id certa *Brev.*
- 3, 30, 6, 9 mutandum] *T*, mutilandum *Brev.*
- 8, 18, 9, *1 non extantibus] *Iust.*, extantibus *Brev.*

Indicem rubricarum, quem supra p. 5—25 ad libros *NABOLS* expressimus, non translatum esse ex codicibus, quos Alariciani periti adhibuerunt, vel inde intellegitur, quod universum Breviarium pariter complecti solet neque ullo loco Breviario nostro antiquiora subministrat. — Mendae quaedam et additamenta Indicis exemplaribus plerisque communia redeunt item in rubricis, quales eas exhibent ipsius Breviarii exemplaria multa:

- rubr. 4, 20 *qui bonis*] Brev. libri *CPMQ* et Burg.; *quibus bonis* Indicis exempla omnia et Brev. *HNDOELSK* et fere *BG*.
- rubr. 9, 18 *ad legem Fabian.* add. *hoc est qui filios involant* tam Indicis ex. omnia quam Breviarii pleraque.
- rubr. 9, 35 *de quaestionibus* Ind. et Brev. exemplaria pleraque, *de quaestionibus imperatorum* Indicis ex. *NL* et Brev. ex. *GE*; erroris causa est primae constitutionis vocabulum primum male cum rubrica coniunctum.
- rubr. 9, 37 *de abolitionibus* add. *abolitio est oblitio obiecti criminis* tam Indicis exemplaria pleraque quam Breviarii.
- rubr. 11, 30 *consultationibus*] Theod. integer, *consolationibus* Indicis exempla fere omnia similiterque Breviarii.

Ex corruptelis his adnotata ad 11, 30 ascendere potest ad ipsos Alaricianos; reliquae antiquissimae omnes utrum ex Indice in textum migrarint an ex textu in Indicem, neque liquet neque refert.

V. VITIA EXEMPLORVM BREVIARII.

Venimus ad differentias quae intercedunt inter codices quos habemus Breviarii Alariciani. Equidem de ea re quid sentiam, in universum supra iam in codicum descriptione indicavi, scilicet distribuendos eos esse in familias duas, meliorem comprehendentem libros nostros *OAHNEBG*, sed in exemplaribus omnibus, maxime in tribus *EBG* contaminatam cum altera, deteriorem complexam libros *XCPMLSQK 14. 16. 17*. Haec librorum condicio sane perplexa ut patefiat, laterculum subiecti locorum selectorum difficiliorum ita ordinatum, ut prior ordo lectionem habeat quae mihi vera videtur veriorive propior et in textum recepta est, posterior lectiones corruptas suppressis passim minoribus differentiis, adscriptis ad singulas auctoritatibus. Apparebit inde ibi, ubi a breviario solo pendemus, codicibus eius discrepantibus navigari in aquis turbidis nec raro, praesertim in minoribus, de pristino textu posse dubitari; sed apparebit item ab antiqua inde aetate multis locis extitisse lectionem duplicem, praestare in universum classem illam priorem, sed ut persaepe unus alterve eius liber cum deterioribus faciat, classem posteriorem rarius, non paucis tamen locis veriora retinuisse. Hoc laterculo via aperietur ad iudicia instruenda de singulis codicibus et deinde in universum de Breviarii textu, quae sequuntur. Eiusmodi enim fundamentum requirere videntur codicum Breviarii affinitates perturbatae et commixtae.

1, 2, 4, 3	$\bar{p}\bar{p}$ <i>NBMS</i>	data <i>G</i> , datur <i>A</i> , $\bar{p}\bar{p}$ data <i>L</i>
1, 3, 1, 3	sive ille . . . 8 terreri] <i>NABGL</i>	om. <i>MS 14. 16</i>
1, 4, 3, 1; 2	papiniani <i>GMS</i>	papiani <i>NABL</i>
1, 5, 3, 3/4	sententiam a iure <i>NBG</i>	sententia (-tiam <i>A</i>) maiore <i>AMLS</i>
1, 16, 7, *10	apud comites <i>ABMS</i>	apud cunctis <i>L</i> , apud comites cunctos <i>G</i> , quae cunctis apud $\bar{c}\bar{o}\bar{m}$ <i>N</i>
1, 16, 9, *4	ludicris <i>NAM^bS</i>	lucris <i>BGM^a</i> , in decretis <i>L</i>
2, 1, 8, 4	paruulae casae <i>PM</i>	paruulae casae <i>NABGOLS</i>
2, 1, 10, 6	more <i>AO Iust.</i>	iure <i>NBGPMLS</i>
*6 (int.)	qui <i>BGOPML</i>	qui <i>NAS</i>
2, 2, 1, 8	lecta <i>PMS¹</i>	data <i>O[*]N</i> , lecta $\bar{d}\bar{a}\bar{t}$ <i>ALS²</i> , electa data <i>NBG</i>
2, 3, 1, *1	rei <i>NABGOPM</i>	rei causam <i>LS August. (p. CV)</i>
2, 4, 3, 2	luendum <i>NABGPS</i>	soluendum <i>OML cum interpretatione</i>
2, 4, 4, *4 (int.)	sperauerit <i>Sang. NABGOL</i>	supplicauerit <i>PMS</i>
2, 8, 19, *1	septeno <i>TBGEPT^r</i>	septimo <i>NP^tMLS</i>
2, 9, 3, *1	non solum inuratur <i>TPML</i>	non solum minoratur <i>NBGES</i>
*7	probino <i>TNL</i>	paulino <i>BPMS</i> , priminio <i>G</i> , firmino <i>E</i>
2, 10, 5, *3	accepta <i>NGOPMS</i>	data <i>B</i> , $\bar{d}\bar{a}\bar{t}$ $\bar{a}\bar{c}\bar{c}$ <i>E^{t1}(?)L</i> , om. <i>E^{t2}</i> , lectum vel acceptum <i>E^v</i>
*5 (int.)	sibi <i>NBGPMS</i>	solum sibi <i>L</i> , sibi solum <i>E</i>

2, 10, 6, 4	fili familias <i>BGOE</i>	fili filias <i>NPMLS</i>
2, 11, 1, 1	in <i>NBOS</i>	sine <i>EPML</i>
2, 12, 1, 6	et ad heredes <i>NBGOES</i>	heredes <i>PML</i>
7	uoluerint <i>NBGOE Iust.</i>	om. <i>PMLS</i>
2, 12, 2, 4	si quid <i>NGOE</i> , sicut <i>S</i>	si quod <i>BPML</i>
2, 12, 6, 1	andromacho <i>BPMLS</i>	andronico <i>NGOE</i>
2, 12, 7, 8	reflante <i>NOE</i>	non flante <i>PMS</i> , refragante <i>L</i> , reclamante <i>BG</i>
*5 (int.)	domino <i>NBOS</i>	in domina <i>EGPML</i>
2, 14, 1, *1	ac ne <i>NBGOEPM</i>	accionem <i>LS</i>
*7	libellis <i>NBGOE</i>	possessoris <i>PMLS</i>
*9	euitare <i>EPMLS Iust.</i>	euertere <i>O</i> , hereditate <i>B</i> , euitare uel hereditate <i>G</i> , certe <i>N</i>
*17 (int.)	prolatis <i>BG</i>	probatis <i>NEPMLS</i>
2, 15, 1, *2	eis <i>O</i>	reis <i>BGPMLS</i> , rei <i>NE</i>
*3	is <i>BGOS</i>	is qui <i>EPML</i> , om. <i>N</i>
*5	adsistere <i>NBGOE^v</i>	adsentire <i>E^vPMLS</i>
2, 16, 2, *11	constantino a. iiii et licinio <i>O cum Iust.</i>	constantino a. iiii et constantio c <i>NB EPMLS</i> , constantino ā uc <i>G</i>
*15 (int.)	pro aetatis infirmitate <i>NE^vPMLS</i>	proprietatis (pro pietatis <i>G</i>) infirmitate <i>BGOE^a</i>
*27 (int.)	transeat actionem <i>OEPMLS</i>	transactionem <i>NBG</i>
2, 17, 1, *2/3	legitimae aetatis <i>NBGOE</i>	aetatis <i>PMLS</i>
2, 19, 4, 2	sit <i>NBGO</i>	suis <i>EPML</i> , suis sit <i>S</i>
2, 23, 1, 18 (int.)	contra quam <i>NBGEL</i>	contrarius <i>PM</i> , quam <i>S</i>
2, 24, 1, 7	iuris <i>NBGE^vPMLS</i>	in se iuris <i>OE^v</i>
2, 25, 1, 12	et inuigila ne scripsi coniectura	et inuigilant <i>E</i> , et inuigilante <i>PML</i> , et inuigilante te <i>O</i> , et in uigilia ne <i>N</i> , et inuigilandum ne <i>BG</i> , sed inuigilans <i>S</i>
2, 29, 1, 1/2	quidam <i>NBGOE</i>	quam <i>CPMLS</i>
2, 31, 1, 4/5	actoriue <i>OE^v</i>	actoreue <i>L</i> , auctoriue <i>S</i> , auctor ipse <i>N</i> , acminui <i>E^t</i> , ue <i>BGCPM</i>
*5/6	commodet a domino <i>NOE</i>	commodata domino <i>C</i> , commodata a domino <i>BG</i> , commodatam dominus <i>PMLS</i>
2, 33, 1, 1	agentem <i>OCPMLS</i>	actorem agentem <i>NBGE</i>
2, 33, 3, 2	constitutorum <i>NGOC Pth. (2)</i>	constituti <i>BEPMLS</i>
3, 1, 2, 4/5	possessionem <i>NBGOEPM cum fr. Vaticanis</i>	p. amittit <i>CL</i> , p. perdat <i>S</i>
3, 1, 9, 3	theodosio ui ā <i>PMS</i>	honorio x et theodosio ui āā <i>NBG OEC</i>
3, 2, 1, *2	constantino <i>NBOEXC</i>	theud̄ <i>GPMLS</i>
3, 5, 2, *1	sponte <i>BGOE^vC</i>	sponso <i>E^vNPMLS</i>
3, 5, 11, 5	undecimi metas <i>PM</i>	undecimum aetas <i>NBGE^v(?)L^aS</i> , undecimum annum aetas <i>C</i> , undecimum aetatis <i>OL^b</i> , undecimo die aetas <i>E^b</i>
3, 5, 12, 2	inierit <i>OECPMLS</i>	ingerit <i>NG^v</i> , finierit <i>G^t</i>
3, 5, 13, *4	donatio mentionem <i>NBGOCL^aS</i>	donationem <i>EPML^b</i>
*4	patimur <i>NCPML</i>	non patimur <i>BGOES</i>
3, 8, 2, **20 (int.)	et reliquis <i>ECPMLS</i>	om. <i>NB</i>
3, 10, 1, 16	quarti gradus <i>NOECPMLS</i>	tertii quarti gradus <i>B</i>
*7 (int.)	in quartum gradum <i>NEPMS</i>	in tertium et (aut <i>B</i> , om. <i>Bern.</i>) quartum gradum <i>BCL Bern.</i>

3, 11, 1, 3	pupillae <i>CPMS</i>	puellae <i>NBEL</i> , <i>om. O</i>
7/8	et cum honore abierit (habiret <i>X</i> , haberet <i>C</i>) <i>NBOEXCL</i>	haberi qui <i>PMS</i>
23	k. iul. <i>NBOELS</i>	<i>om. XCPM</i> (<i>in sp. vac. PM</i>)
3, 12, 2, *3 (int.)	uel uni uiro duas sorores habendi <i>NE</i>	uel duobus patribus unam mulierem nubendi <i>BCPMLS</i>
3, 12, 3, 2/3	sententia [qui post latam dudum legem quoquomodo absoluti sunt aut puniti si quis incestis] post- hac <i>NBOELS</i>	[ ] <i>om. CPM</i>
3, 12, 4, *1	constantinopoli dd. nn. (<i>om. B</i>) hono- rio x et theodosio ui <i>NBE</i>	constantinopoli (<i>sic CX</i> , constantino <i>PMS</i>) x et theodosio ui <i>CXPMS</i>
3, 13, 1, 2	dabitur <i>NBOE</i>	habetur <i>CPMLS</i>
3, 13, 3, 1	post alia <i>NBE</i>	<i>om. CPMLS</i>
3, 16, 1, *10	<i>om. NOEPM</i> [<i>hi duo in sp. vac.</i>] <i>Q</i>	iii non. mai. <i>XCL</i> , iii non. dec. <i>B</i> , iii k. iun. <i>S</i> , <i>ex interpolatione omnes</i> prestat ut <i>NBEC</i> , <i>om. O</i>
3, 16, 2, 10	restat ut <i>PMLQS</i>	celebrato <i>NB</i>
20	caelibatu <i>OECPMLQS</i>	imp. constantinus ā et (iulianus <i>ins.</i> <i>CL</i>) c̄ <i>NBECPMLQS</i>
3, 30, 1, 1	imp. constantinus ā <i>O Iust.</i>	capiat <i>PMLQ</i> , <i>om. XC</i>
3, 30, 6, *4	crescat <i>TNBOES</i>	terris <i>PMLQ</i>
*5	minoris <i>TNBOEXCS</i>	regulas <i>XCPMQLSK</i>
4, 4, 2, 9	series <i>HNBOEF</i>	hereditate <i>PMLQK</i>
11	humanitate <i>HNBOEXCS</i>	[ ] <i>om. CPMLK</i>
4, 4, 3, *1/2 (int.)	testium [erit subscriptione firman- dum unde si maiorem uel mino- rem testium] numerum se testa- tos in principio <i>HNBOES</i> (<i>in</i> <i>hoc</i> minorem numerum <i>legitur post</i> principio)	
4, 4, 5, *13 (int.)	pro perfecto <i>HNBE^cC^bLS</i>	profecto <i>E^cC^a(?)PMK</i>
4, 4, 6, 3	antiquata <i>H(?)XCPMQK</i>	antiqua <i>NBOELS</i>
4, 4, 7, 13/14	liberti muneribus electis et <i>HNB</i> <i>OEXCQS</i>	liberti minoribus electis et <i>PMK</i> 14. 16. 17, libertinorum relictis <i>L</i>
*11 <i>sq.</i>	in omni . . . sunt contenti <i>HBE</i>	<i>om. NOEFXCPMQLSK</i>
4, 8, 5, 9	de domo <i>TO</i>	e domo <i>NBK</i> , et domo <i>E^a</i> , et a domo <i>E^b</i> , et homo <i>XCPMLQS</i>
11	reperiti <i>TNBOEXCSK</i>	repeti <i>PMLQ</i>
4, 8, 6, 2	necisque <i>TOC^bQ^b</i>	necisque <i>HNEXC^aPMQ^aSK</i> , nec his qui <i>L</i> , nec his quibus <i>BG</i>
7	uendenti <i>NBGOEC</i>	uendenti <i>TH</i> , et uendenti <i>FPMLQK</i> et uenditur <i>S</i>
9	uenditionis <i>THNBOEXC</i>	uenditionem <i>GPMLQSK</i>
*2/3	obliuio <i>THNBGOEXCSK</i>	abolitio <i>FPMLQ</i>
*11	negatione <i>BG</i> (<i>ex em.?</i>) <i>Iust.</i>	negatione <i>HNOEXCPMLQSK</i>
*14	spoliata <i>NBGE</i> , liata <i>S</i>	hispropriata <i>FPMLQ</i> , sproppria <i>X</i> , propria <i>HC</i> , et stipulata <i>Pithoeanus</i> (<i>p. CVIII</i>), <i>om. O</i>
*25	xu k. iun. <i>N^a Iust.</i> , k. ian. <i>HNOE</i>	xu k. mart. <i>BGXCPMLSK</i>
4, 8, 7, 6	adsignatio <i>HNBGOEXCS</i>	adsertio <i>PMLQ</i>
4, 8, 9, *5	superscriptione <i>EFXCPMLQ</i> <i>simi-</i> <i>literque</i> <i>HNBGES</i>	prescriptione <i>O</i>
4, 13, 1, *2 (int.)	nauibus <i>HNBOECK</i>	conductoribus <i>PMLSF</i> , nauibus con- ductoribus <i>G</i>
*5 (int.) aut <i>NBOES</i>		ita ut <i>H(?)GCPMLK</i>

4, 14, 1, *20	tantum <i>HNOEC^aXS</i>	tamen <i>C¹</i> , <i>om. GPMLQ</i>
	**5/6 (int.) seu de decennio <i>HNEC^a</i>	<i>om. GC¹PMLSK</i>
4, 18, 1, 14	cautionis <i>NDBOEXCQS</i>	auktionis <i>G^v</i> , cautione <i>G¹PMLK</i>
	*10 (int.) similiter <i>NDBOEXCPMLQK</i>	simpliciter <i>GS</i>
4, 19, 1, 2	leges (legis <i>DBOECX</i> , legum <i>Pithoeanus</i> [p. <i>CIX</i>]) solutionum (<i>sic XS</i> , solutionem <i>reliqui</i>) <i>HNDBOEFXCS</i>	locis solutionum <i>PMLQK</i> , per locis solutionem <i>G^v</i> , legis per solutionem <i>G¹</i>
4, 20 rubr.	qui bonis <i>CPMQ Burg.</i>	quibus bonis <i>HNDOELSK</i> , de quibus <i>BG</i>
4, 22, 1, 9	qui quolibet pacto <i>HNBGOE</i>	quolibet pacto qui <i>PMLQSK</i> , quolibet pacto <i>DXC</i>
4, 22, 2, 8	iurgandi <i>HNDOEQ Iust.</i>	ingrandi (-dis <i>X</i>) <i>BG¹XCPMLSK</i> , migrandi <i>G^v</i>
	*7 (int.) causa <i>HNDBGEC^aS</i>	cura <i>C¹PMLK</i>
4, 22, 3, 9, 10	quos in tantum furorem prouexit audacia <i>NDOEXC similiterque BG</i>	quos tanti furoris prouexit audacia <i>H(?)</i> , quos in tantum furor prouexit audaciae <i>PMLQSK</i>
	*7 expectare <i>HNDBGOE</i>	<i>om. XCPMLQSK</i>
4, 22, 4, 6	consulere <i>HBG¹OECPMQSK</i>	consoluere <i>NG^v</i>
4, 22, 6, 3	obrepticia petitio <i>HNDOEF Iust.</i>	obreptio petitio <i>CX</i> , obrepta petitio <i>G¹PMQSK</i> , subreptio <i>BG^v</i>
4, 23, 1, 1	arc. et honor. <i>HOECPMLQSK</i>	honor. et theod. <i>NBG</i>
5, 1, 1, 3	porriguntur <i>HNBG^vM^aOEC</i>	corriguntur <i>G¹PM¹LS</i>
	5 agnatione(m) <i>NBG^vOECPMLS</i>	actione <i>HG¹</i>
	*18 (int.) hic de iure addendum <i>GPMLS</i>	<i>om. HNBE C</i>
5, 1, 2, 5	praefectum urbis <i>CPML</i> , publicum <i>S</i>	praefectum <i>HE</i> , $\overline{pm}$ <i>N</i> , $\overline{ppo}$ <i>BG</i>
	*3 quibus <i>HBGOE</i>	qui <i>NCPMLS</i>
5, 1, 3, *1	genitoris (-res <i>L</i>) <i>HNOE</i> , genitos <i>B</i>	geniti <i>GCPMLS</i>
5, 1, 4, 2	reliquerit . . . nepotes <i>HNBG^bO ECPML</i>	<i>om. G^aS</i>
	*11 (int.) auunculis . . . 11 bonis <i>HGECPMLS</i>	<i>om. NB</i>
5, 1, 5, *1	iam <i>H(?)NCL</i>	etiam <i>BG^vE</i> , in <i>G¹PS</i> , <i>om. MO</i>
5, 1, 7, *2	omnibus reliquis <i>HNOE^b</i>	contra omnes reliquos <i>BGCPMLS</i> , contra omnibus reliquis <i>E^a</i>
	*7 lata (-tam <i>B</i>) <i>HNBGE</i>	hac <i>O</i> , laxa <i>CPML^aS</i> , laxata <i>L^b</i>
	*9 romae <i>HNBOEL</i>	<i>om. GCPMS</i>
5, 1, 8, 3	sorore <i>HBGOEXPMLS</i>	sexore <i>C</i> , sessore <i>N</i>
	12 filiae (filiam uel <i>H</i>) filios <i>HNBEYC</i>	filios uel filias <i>O</i> , filiasque <i>G</i> , filiumue uel filiam <i>PMLS</i>
5, 1, 9, 16	ab intestato [hereditas et lege proposita divulgetur omnem huiusmodi spem successionis quae ab intestato] deferetur <i>HNBGOE</i>	[ ] <i>om. XCPMLSQK 14. 16. 17</i>
	*5.6 tauro et qui fuerit nuntiatus <i>HN</i>	tauro et felice <i>BGOEXCPMSQK 14. 16. 17</i> , felice <i>L</i>
5, 6, 1, 2	comitatensibus <i>NXCS</i> , comitacensibus <i>PML</i>	comitantibus <i>HBGE</i> , <i>om. O</i>
5, 7, 2, 5	humanitati (-te <i>GE</i>) sit <i>Sirm. TG OEXCLK</i> , humanitatis id <i>PMS</i>	humanitatis sit <i>HNB</i>
	11 si in ea <i>Sirm. T Iust.</i>	in ea qua (qui <i>S</i>) <i>HOS</i> , si in ea qua <i>NBGEXCPMLK</i>
5, 8, 1, 2	amissae <i>BGOK^v</i>	amissae <i>NPML^a</i> , amissa <i>H</i>
	*7 (int.) adiecti <i>HNBGEM¹L</i>	adiecti <i>M^a</i> , adiecti <i>XCP^s</i>
5, 9, 1, 3	ad robur <i>HNBGOK</i>	<i>om. XCPMLSK 14. 16. 17</i>

5, 18, 1, 18 *2	praedium <i>HBOCPMLS</i> monaxio et plinta <i>NOE</i>	precium <i>G^v</i> , praeiudicium <i>NG¹E</i> maximo et plinta <i>HBGCPMS</i>
7, 1, 1, 1	barbaris <i>RC Iust.</i> , barbarus <i>PMLS</i>	cum barbaris <i>HNBGOE</i>
8, 2 rubr.	logografis <i>RHNA (lat.)</i> et censualibus (cons- <i>N</i>) <i>RN</i>	olografis <i>BGEXCPMLS</i> , <i>om. O</i> et cens. id est scribis <i>BGCPMLS</i> , id est scribis et cens. <i>E</i>
8, 2, 5, 1	arc. et honor. <i>RHNGOE</i>	arc. et theodosius <i>CPMLS</i> , hon. et arcad. et theodosius <i>B</i>
8, 5, 59, 1	idem <i>RT pleni</i> (= arc. et hon.), <i>item</i> <i>OE</i>	imp. constant <i>BCPMLS</i> , imp. arcad et honor <i>HNG</i>
8, 8, 3, 1	idem <i>R plenus</i> (= grat. ual. et theod.), <i>item OE</i> .	impp. ualent et ualens <i>CPMLS</i> , imp̄ grat ual et theod <i>HNBG</i>
	dominicum rite <i>RHNBOE Iust. cum</i> <i>ll. gem.</i>	dominicum recte <i>GX</i> , dominicum e ritu <i>C</i> , dominicum merito <i>PMLS</i>
2	conventionum <i>RNOECPMLS</i>	conventionumque <i>HBG</i>
4	delectos <i>RHOE¹CPMLS</i> , delictos <i>N</i>	electos <i>HBG</i> , edictos <i>E^v</i>
*1	instinctu <i>C cum ll. geminis (supra</i> <i>p. CXXI)</i>	instituto (vel -tum) <i>R plenus</i> , <i>item HN</i> <i>BGOEPMLS</i>
*2	dat <i>NE</i> , p̄p data <i>G^t</i> , populo data <i>G^v</i>	p̄p <i>RHBOCPMLS</i>
8, 12, 1, *14/15	mobilis [ex uoluntate traditam dona- toris vel si immobilis] abscessu <i>RHBGOECPM</i>	[ ] <i>om. NLS</i>
8, 12, 9, 1	idem aa. (= hon. et theod.) <i>R plenus</i> <i>et O</i> , idem <i>aa</i> hon et theod imp̄ <i>E</i>	impp. hon et theod <i>aa</i> <i>HNBGCP</i> <i>MLS</i>
8, 13, 2, 6 (int.)	hic de iure requirendum de reuo- candis donationibus <i>ECPMLS</i>	<i>om. HNBG</i>
8, 18, 1, 14 23	debebit <i>RHOES</i> inpigre <i>RHBG¹OCPMLS</i> facere <i>RHNBGOEC</i>	debet <i>NGBC</i> , habebit <i>PML</i> integre <i>N</i> , integra re <i>G^v</i> , in pignore <i>E</i> facile <i>PML</i> , fale <i>S</i>
8, 18, 2, 5	liberos suos <i>RHNBGOEC</i>	suos filios <i>PMLS</i>
8, 18, 7, 10 12	amittit <i>RHNBGOEXC</i> illis <i>RH(?)BOEXC Iust.</i>	habe(a)t <i>PMLS</i> illius <i>NGPMLS</i>
8, 18, 9, 12	delatae <i>NXCS Iust.</i>	debitae <i>HGEPML</i> , uel debitae uel dilatae <i>O</i> , debitum dilate <i>B</i>
**1 (int.)	aduixerit <i>HBGOE</i>	uixerit <i>NCPMLS</i>
8, 19, 1, 1	idem <i>EB</i>	impp. theod. et ualent. <i>HNGOCPMLS</i>
9, 1, 3, 1	intendendi <i>V</i>	intentandi <i>OE</i> , intendandi <i>NG</i> , in- temptandi <i>PMLS</i> , intestandi <i>HBC</i>
9, 1, 9, *1	urguere <i>VNYDBGOE Iust.</i>	arguere <i>PMLS</i>
9, 1, 12, 2	accusatis <i>V¹NYDBOC Iust.</i>	accusantis <i>V¹E</i> , accusatoris <i>S</i> , accu- satori <i>PML</i> , accusandi <i>G</i>
9, 1, 18, *1	disceptationi <i>VTHNYDBGOEC</i>	discussioni <i>PMLS Consult.</i>
9, 1, 19, 6 *2	ille <i>VTHYDBOECPMLS</i> supplicia fugienti sponte fingenti <i>T</i>	ille his <i>N</i> , hic ille <i>G</i> supplicio confitenti <i>O</i> , supplicia fugi- enti <i>V¹ et margo Y</i> , sponte fingenti <i>V² brev.</i>
*3	secreto mandatis <i>O</i> , secreta manda- tis <i>V¹ et margo Y</i>	secretisque mandatis <i>V² et brev. (prae- ter OY marg.)</i>
9, 3, 3, 1	acindyno p̄po <i>V et reliqui</i>	florentio rationali <i>O (cf. 9, 3, 1)</i>
9, 3, 5, 2	obseruatioque <i>VHNGOEC</i>	obseruatione(m)que <i>BG*(?)PMLS</i>
9, 6, 2, 7 (int.)	etiam <i>NECS</i>	etiam et <i>BGPML</i>
9, 6, 3, *1	fortunas <i>VNBO</i>	fortunam <i>GECPMLS</i>
9, 6, 4, 1	aa. <i>VBG Iust.</i>	aa. ad senatum <i>NOECPMLS</i>
9, 7, 7, 6 9	fuert <i>VGOECPMLS</i> rufino <i>VHNBGOEC</i>	<i>om. HNB</i> probino <i>PMS</i>

9, 7, 8, 1	adulteri(i) <i>VHNOEC</i>	de adulterio <i>PMLS</i> , in adulterium <i>BG</i>
9, 9, 1, 12	quondam amatus <i>VNOEPML Iust.</i> (<i>rel.</i>)	condam amatus <i>XS</i> , condemnatus <i>HC Iust. (praeter C)</i> , non damnatus <i>G^v</i> , quidem amatus <i>G^t</i>
9, 10, 1, 4	aut deportatione <i>VHNGOE</i>	aut deportationis <i>XC</i> , deportationis <i>PMLS</i>
18 (int.)	ut alium <i>HNGEXC</i>	ad alium ut <i>PMLS</i>
9, 10, 3, 20 (int.)	unde ui <i>NE</i>	de ui <i>HCPMLS</i> , ui <i>G</i>
9, 10, 4, 5	pronuntiandum <i>VT brev. (praeter O)</i>	pronuntiatum <i>O Iust.</i>
9, 11, 1, 1	erythrio <i>VT</i>	acrotrio <i>HN</i> , hetreo <i>E</i> , histerio <i>G</i> , eutropio <i>O</i> , et meterio <i>C</i> , emeterio <i>PMS</i> , cynidio <i>L</i>
9, 12, 2, 1	maximiliano <i>VTN</i>	maxiliano <i>O</i> , maximiano <i>PMLS</i> , ad max. aemilianum <i>C</i> , ad maximum <i>HGE</i>
*1	nec requiri <i>TV (schol., v. p. LIV) brev.</i> (<i>praeter HE^v</i>)	nam (nam et <i>H</i>) requiri <i>V (text.) HE^v</i>
9, 14, 2, 5	est enim <i>VHGOES</i>	enim est <i>TNCPML Iust.</i>
9, 15, 1, *1	enisis <i>VGOEC</i>	inisis <i>HN</i> , inuisus <i>PMLS</i>
9, 16, 3, 1	eorum est scientia punienda et seue- rissimis <i>VHNGOEC</i>	eorum licentia(m) punienda(m) et seuerissimis (<i>sic S</i> , esse uerissimis <i>PML</i>) <i>PMLS</i>
4	humanis <i>VHG^vO</i>	humanitatis <i>NG^tECPMLS</i>
5	ruentis <i>VO Iust.</i>	rore ue (ne <i>X</i>) <i>E^a(?)XC</i> , rore <i>HNG</i> <i>E^bPMLS</i>
9, 19, 4, *13	uenditiones uel <i>VO</i>	uenditiones ue (uenditionis suae <i>S</i>) uel <i>ECPMLS</i> , quo uel <i>G</i>
*19	praerit <i>V brev. (praeter E^v)</i>	praerit <i>TE^v</i>
9, 20, 1, 7	ui erit <i>VTGOC</i>	fuerit <i>PMLS</i>
9, 21, 5, 3	publicatus <i>VTGO</i>	publicatum <i>ECPMLS</i>
9, 22, 1, 3	extenditur <i>VTGOE</i>	tenditur <i>CPMLS</i>
6/7	adroserit <i>VTGO^tEC</i>	abraserit <i>O^vPMLS</i>
9, 24, 1, 11	fores <i>VGOEC</i>	forte <i>PMLS</i>
9, 24, 3, *5	aut subole <i>VHGOEXC</i>	auctae subolis <i>PMLS</i>
*7 (int.)	ultra <i>HGEX</i>	ultra <i>PMLS</i> , amplius <i>C</i>
9, 25, 2, *1	uirgines uel inuitas <i>VHGEPMS</i>	uirgines uel uiduas <i>O</i> , uirgines uolen- tes uel inuitas <i>XC</i> , uirgines uel ui- duas uolentes uel inuitas <i>L</i> , uir- gines (<i>om. rel.</i>) <i>Iust.</i>
9, 27, 4, 2	esse <i>VHGOEC</i>	in se <i>PMLS</i>
9, 29, 2, 1/2	ad flauianum $\overline{pp\bar{o}}$ <i>V et brev. (praeter O)</i>	simplitio uicario <i>O (cf. 9, 29, 1)</i>
9, 36, 2, 6	quia destitit <i>VCPMLS^t</i>	qui adstetit <i>ES^a</i> , qui astitit <i>HO</i> , qui asstetit <i>G</i>
9, 37 rubr.	de abolitionibus <i>VO</i>	de abolitionibus abolitio est obliuio obiecti criminis <i>HGECPLMS</i>
9, 37, 2, *6	ut <i>VHGOE</i>	quod <i>S</i> , <i>om. CPML</i>
9, 37, 4, 10	sumptibus <i>VHGOECS</i>	bis <i>L</i> , ambis <i>PM</i>
27 (int.)	per sententiam <i>HECS</i>	praesencia <i>G</i> , sententia <i>PML</i>
9, 40, 1, 4	conspirantem concordantemque <i>VO</i> <i>ECS Iust.</i>	concordantem conspirantemque <i>HG</i> , conspirantem concordantemque <i>PML</i>
9, 40, 18, 2	notos <i>brev. Iust.</i>	nostros <i>VH(?)</i>
9, 41, 1, 1	hierium <i>VHOEC</i>	inerium <i>G</i> , egedium <i>PMLS</i>
9, 42, 10, 1	idem <i>VO</i>	grat. ualent. et theod. <i>HGEC</i> , grat. et ualent. <i>PMLS</i>

9, 42, 15, 6	quo V	quod HGOECS, om. PML
9, 42, 17, 1	com̄ r̄ p̄ V	comiti reṗr G, com̄ rei pub C, com̄ riccimeri E, correctori r̄p H, comiti O, corporum reṗ S, corporum PML
3/4	si ut nobis ingenitum est duriores casus et tristiore[m] fortunam VH GOEC	sic ut bonis ingenitum est durior fortassis et tristior in fortuna PML, similiter S
13 (int.)	solet ad GE ^b PMS	solet a CL, solita HNE ^a
9, 43, 1, 4	consilia VHNGOECS Iust.	fidem PML
12/13	tutor esse desinat VTHNGOEXCS	tutoris se designati PM, tutoris sed signati L
14	quem VTNOEC	quae G, quod H, admodum quem S, quemadmodum PML
15	imitationem VTHNGE ^a P ¹ CS	emendationem OE ^v P ¹ ML
*15 (int.)	aequum HNGEC	bonum PMLS
9, 45, 4, 5	inter T(?)HOELQ ^b Iust. (Graeci)	iter VNGXCPMSQ ^a
6	quod TG ^b	quem VHNEXCS, quam PMLQK
7	siue in domibus VHNGEOXCS	om. TPMLQK
8	confugas VTHNGOEXCQ	confugis PMLK, confugissent S
9	ne qui hoc VTNG ^a OEQS	neque qui hoc XC, neque hoc HPM, neque L, neque uilior neque qui hoc G ^v
11/12	manere uel uescere <i>exemplar Grae-</i> <i>cum</i> (μένειν ἢ ἐσθίειν)	manere uel uespere TQ, mane uel uespere V et brev. praeter Q
*7	humanitati VOEG ^b	humanitatis HNG ^a XCPMLSQK
*10	uel circa VHNGOEXCQS	om. PMLK
**6/7	antiocho uc consule et qui fuerit nuntiatu[s] VE ^a Q	antiocho HGC, antiocho et basso NOE ^v PMSK
10, 8, 3, 2	sine VH(?)OES	in NGCPML
10, 10, 15, 3	easdem VHNGEO Iust. (I ^a)	eadem PMLS Iust. (reliqui), ea O
10, 10, 17, 1	lydiae VO	libiae HNECPMLS, libenter G
10, 14, 1, *2	liberis VHNGOEC	filiis PMLS
*3	diem functus VOE ^a C	defunctus HNGE ^b PMLS
10, 17, 3, 2	depressos VG ^v O Iust.	deprehensos HNG ^a EC, comprehensos PMLS
3	nomine VHGOES	nominis NXCPML
*1	auctione VO Iust. (plerique)	actione NHGECPMLS Iust. (RM ^a)
10, 18, 2, 1/2	ad populum urbis constant. VHN GOECS	ad populum (om. rel.) L, urbi con- stantp (om. rel.) PM
*1	per famam VHNGOECs	spermam PML
11, 1, 15, 5	gratiano et dagalaifo HNGOCPMLS	gratiano a. et dagalaifo VE
11, 6, 1, 3	titulis VHE Iust. similiterque NO	tituli GCPMLS
*5 (int.)	a rerum domino HNGEL	harum XCPMS
11, 16, 11, 5	repetitione VHNGEC	redibitione O, refusione PMLS
11, 26, 2, 4	semel VHNO	simul GECPMLS
10	om. VHNGOEL	mediolano CPMS
11, 30, 15, 1	fieri VNGOEL	om. CPMS
11, 36, 1, 12	interposita NGE ^a CPMLS	inposita VOE ¹
11, 37, 1, *8 (int.)	iubet tamen HNC	iubet autem G, haec tamen PM, iubet haec tamen S, tamen non iubet L
11, 39, 2, 3	potuerunt] VNG	poterunt HDOEC, possunt PMLS
4 (int.)	munire GE	munere N, manere H(?)CPMLS
11, 39, 7, 4	prompserint Iust.	promiserint VHNDOE, commiserint G ^v C ^b PMS, proposuerint G ¹ , ad- miserint C ^a , protullerint L

11, 39, 12, 10(int.)	probatio <i>HNDEP</i> ^s	possessio <i>GCL</i> , propossessio <i>M</i>
12, 1, 12, 10 (int.)	ut <i>HGELS</i>	om. <i>NXCPM</i>
12, 1, 19, 5	aetatis <i>VGOXCPMS</i>	aetatis suae <i>HNE</i>
9	basso et ablatio <i>VHNOE</i>	basso et abundantio <i>GXCPMS</i>
12, 1, 47, 2	condemnationibus <i>VO</i>	condemnati omnibus <i>XCPMS</i> , con- demnationis (vel -nes) <i>HNGE</i>
12, 1, 170, 2	debita <i>VHG</i> ^t <i>O</i>	a debita <i>E</i> , ad debita <i>PMS</i> , aut debita <i>XC</i> , adhibita <i>NG</i> ^v
13, 1, 13, 3	ultra citroque <i>VH(?)E</i>	ultrouque <i>G</i> ^t , utroque <i>NCXPMLS</i> , utrosque <i>G</i> ^v , utrobique <i>O</i>
4	nectantur <i>VHG</i> ^v <i>OE</i> ^t	mittantur <i>G</i> ^t <i>XCPMLS</i> , teneantur <i>E</i> ^v
14, 7, 1, 1	de retrahendis <i>VHOE</i>	retrahendis <i>N</i> , de trahendis <i>WGXC</i> <i>PMLS</i>
15, 1, 9, 2	super ergasteria <i>EG</i>	supergasteria <i>V</i> , ergasteria <i>NOXOP</i> <i>MLS</i> , erga ministeria <i>H</i>
15, 1, 32, 1	ċ s̄ ī V	cons̄l <i>X</i> , cons̄s <i>CL</i> , comiti salinum <i>H</i> , com̄ (consulari <i>O</i>) siciliae <i>NGOE</i> <i>XCPMS</i>
15, 2, 7, 3	ciuibus <i>V Iust.</i> , quibusque ciuibus <i>G</i>	quibusque <i>HNEXCPMLS</i> , quibus- cumque <i>O</i>
16, 2, 35, *2	petere a quo <i>VYDOGE</i> ^v <i>XCPM</i>	pertinere a quo <i>S</i> , praeterea quod <i>HNE</i> ^t
16, 7, 3, 4	et nominis <i>EYDON[E]NG</i> , et omni <i>H</i>	om. <i>CPMLS</i>
16, 8 rubr.	[<i>E</i>]YDO (cf. p. <i>XC</i>) <i>HN</i>	om. <i>EGCPMS</i>

Sequuntur iudicia de codicibus Breviarii a nobis adhibitis. Loci non perscripti infra adlegati paucis exceptis in laterculo qui praecedat invenientur. — Considerabuntur primum codices ordinis melioris *OANHBGE*.

O = Oxoniensis liber fortasse inter eos, quos habemus, primum locum obtinet. Sane neque antiquitate praecellit scriptus a Guilelmo Malmesburiensi c. a. 1125 neque integritate, nam, ut supra p. LXVI exposuimus, et abiicit multa, interpretationes plerasque, item adnotationes *post alia* et *et cetera* constanter, et adsumpsit aliena plura alia ex Theodosiano integro, alia ex sylloge Sirmondiana et ipsum textum docte magis tractavit quam religiose. Subscriptiones recte servavit; in inscriptionibus pro formulis *pp̄o* et *p̄u* perpetuo substituit vocabulum *praeposito*, id quod ad singulas constitutiones raro adnotavimus. Corrupta quae essent vel Guilelmo esse viderentur is non raro aut emendare conatus est temere aut omisit (2, 25, 1, 12 — 3, 11, 1, 3 — 3, 16, 2, 10 — 5, 1, 7, *7 — 5, 1, 8, 12 — 5, 6, 1, 2 — 8, 2 rubr. — 9, 7, 8, 4 — 9, 8, 1, 6/7 — 9, 11, 1, 1 — 9, 25, 2, 1* — 9, 42, 15, 17 — 9, 42, 17, 1 — 10, 10, 15, 3 — 11, 16, 11, 5; cf. item 2, 24, 1, *7 et *gestorum proactorum* 3, 5, 13, *6/7). At e contrario passim idem liber lectiones proponit in nullo alio breviarii codice inventas, sed a libris extraneis (*RTV Iust.*) confirmatas (3, 30, 1, 1 — 4, 8, 5, 9 — 9, 1, 19, *3 — 9, 16, 3, 5 — 9, 19, 4, *13 — 9, 42, 10, 1 — 10, 10, 17, 1 — 10, 17, 3, *1 — 12, 1, 47, 2). Quid quod quibusdam locis hic codex unus vel fere unus vestigia servavit textus eius, quem breviarii archetypum repraesentavit mutatum a diasceuaust posterioribus. Certe constitutio 9, 3, 3 inscripta est in eo solo *Florentio rationali*, quae inscriptio vere pertinet ad legem eiusdem tituli primam in breviarium non receptam; similiter altera 9, 29, 2 inscripta est in eo solo *Simplicio vicario*, quae inscriptio item pertinet ad legem praecedentem 9, 29, 1 in breviarium non magis receptam. Hi errores sine dubio ad ipsum breviarii archetypum redeunt sublatis post tempus collato breviario cum exemplari aliquo Theodosiani integri. Consentiant item 11, 36, 1, 12 libri *OE*^t cum *V* in lectione sine dubio mendosa similiterque 9, 1, 19, *2 lectio plena, quam servavit *T*, est in *O* licet corrupta, cum reliqua exemplaria consentientia cum imperfecta libri *V* videantur ex eo similive correctae esse. Item 2, 16, 2, *11 in uno codice *O* (accedente epitomato Bernensi) subscriptum est *Constantino A. III et Licinio* = 315, id quod confirmat Iustiniana lectio licet cor-

rupta; reliqui libri omnes *NBGEPLMS* substituerunt *Constantino A. VIII et Constantio C.* = a. 329 non errore, sed interpolatione, nam praecedit constitutio a. 326. Denique in inscriptionibus 8, 5, 59 — 8, 8, 3 — 8, 12, 9 — 9, 42, 10 — 11, 7, 20 praescribitur in *O* (accedente fere *E*) *idem* pariter atque in integri Theodosiani libris, cum codices breviarii reliqui nomina imperatorum ita enuntiant, ut breviarii ratio requirit. — Ad classes nostras duas quod attinet, Oxoniensis plerumque se applicat ad meliorem, ibi quoque ubi ea errat; sed non desunt loci, in quibus pro melioris ordinis erratis veras alterius lectiones substituit (2, 16, 2, *27 — 2, 33, 1, 1 — 3, 16, 2, 20 — 5, 7, 2, 5). Ferraro recedens a classis suae textu meliore ad classis alterius errores deflectit (2, 4, 3, 2 — 4, 4, 7, *11 — 9, 43, 1, 15). Dittographias coniunctis classium duarum lectionibus non offendi nisi locis duobus (8, 18, 9, 12 — 9, 22, 1, 6/7).

A = Ambrosianum librum finientem 2, 4, 6 apparatus ostendit facere in laterculo *A* non semper, plerumque tamen cum classe meliore, uno loco 2, 1, 10, 6 solum in lectione vera consentire cum *O*. Sed cum in eo exigua tantum Breviarii pars supersit, utilitas eius non magna est.

N = Parisinus 4404 (a quo abest locus 9, 19, 7 . . . 9, 42, 17) aliquoties cum uno *N* alterove libro communes hiatus habet (ut cum *HB* 9, 7, 7, 6 — cum *BG* 2, 16, 2, *27 — cum *B* 3, 8, 2, *20. 5, 1, 4, *11 — cum *LS* 8, 12, 1, *14/15). Corruptelae huic libro propriae licet non desint, facit plerumque cum classe meliore et cum diligentius longe scriptus sit quam *O*, huic proprios errores evitat; sed passim declinat ad classem alteram veram lectionem ita expellens (2, 1, 10, 6 — 2, 10, 6, 4 — 3, 5, 2, *1 — 5, 1, 8, 3 cum *C* — 5, 8, 1, 2 — 9, 16, 3, 4 — 10, 8, 3, 2 — 10, 14, 1, *3 — 10, 17, 3, 3). Solus raro verum servavit (ita 8, 2 rubr. — 9, 12, 2, 1). Copiam librario recensiois utriusque fuisse apparet, sed pariter atque *O* dittographias raro (1, 16, 7, *10 — 2, 2, 1, 8) ponit, exceptis tamen dignitatibus, ut infra videbimus.

H = Hispanus Legionensis mutilus admodum et imperfecte notus (nam textus editi *H* fides infirma est paucosque tantum locos habui recte collatos) propter aetatem potissimum memorabilis est; propria ei libro itemque utilia equidem nulla repperi. Proxime accedit ad codicem *N*, quocum convenit et in hiatu 9, 7, 7, 6, ut diximus, et passim in vitiosis (9, 11, 1, 1 — 9, 16, 3, 5 cet.). Lectiones *NH* ubi differunt, *H* raro praestat (ut 9, 16, 3, 4), saepius ad deterioris ordinis libros accedit (ut 4, 8, 6, *14 — 5, 18, 1, *2 — 8, 18, 9, 12 — 9, 10, 3, 20). Consentiant *HO* 5, 7, 2, 11. Mire liber antiquissimus in mendis pusillis convenit cum nostris *BG* (cf. item in laterculo 5, 1, 1, 5 — 8, 8, 3, 2):

- 5, 1, 3, 9 optabili] obtali *H*, abtali *G*
- 9, 1, 3, 1 intendendi] intendandi *NG*, intestandi *HBC*
- 9, 12, 2, 1 maximiliano] ad maximum *HGE*
- 9, 16, 3, 5 quaterentur] quererentur *HGE*
- 10, 14, 1, 1 mygdonium] mac(h)edonium *HG*
- 10, 18, 2, 3 reppererit] reppererit *HNG*
- 11, 16, 11, 4 usurpatoria] usurparia *HG*
- 11, 38, 1, 2 pernaciā] pertinaciā *HGE*^v
- 12, 6, 22, 4 aedulitate] sed utilitate *HG*^v*E*

abundat autem erroribus et interpolationibus sibi propriis:

- 4, 8, 6, 9 patiens] pretio *H*
- 10 iudicandus est] iudicandus est id est *H*
- 5, 4 rubr. de bonis militum] de bonis militum intestatorum *HL*
- 9, 14, 1, 3 erit capitale istud malum] capitale supplicium sustinebit *H*
- 9, 19, 1, 7 uti] *VNOPML*, ut id *C*, ut id est *H*
- 9, 34, 9, *3 fortasse rettulerit] fortasse repperit rettulerit *H*
- 11, 6, 1, 7 sedis] *VOEP*²*MS*, sed his *NGCP*¹*L*, sed ipsam *H*
- 11, 7, 20, 6 eruatur] reddant *H*
- 11, 39, 10, 1 citra] extra *H*
- 15, 1, 9, 1 ergasteria] erga ministeria *H*
- 15, 1, 32, 1 c̄ s̄ l̄] comiti salinum *H*

BG *B* = Wallersteinensem, qui finit 9, 9, 1 et *G* = Gothanum, a quo abest locus 3, 7, 1 . . . . 4, 8, 5, supra p. LXXXIII vidimus gemellos esse, profectos ex exemplari eodem. Repraesentant duo libri per dittographias recensiones duas, sed ita, ut codex *B* plerumque ex duplici lectione alteram utram elegerit, *G* multis locis ipsam duplicem lectionem proponat. Effectus est inde textus magnopere perturbatus, sed quem non spernas; nam non solum inscriptiones ipsaeque subscriptiones adsunt plenae, sed etiam quae de archetypis duobus inde cognoscuntur, habent non magnam, sed tamen aliquam utilitatem. Duplex lectio in hisce libris ubi invenitur, ut in dignitatibus copulari solent *p̄u* et *ppo* (infra p. CXXXVIII), item aliis locis multis (2, 14, 1, *9 — 4, 13, 1, *2 — 4, 19, 1, 2 — 5, 1, 1, 3 — 5, 18, 1, 18 — 8, 18, 9, 12 — 9, 16, 3, 4 — 9, 45, 4, *7 — 10, 17, 3, 2 cet.), ibi altera solet esse classis prioris consentiens fere cum *HN*, altera posterioris prope accedens ad librum *C*. Praeter dittographias *B* et *G* ubi differunt, modo hic modo ille priorem posterioremve classem repraesentat (2, 12, 6, 1 — 2, 12, 7, *5 — 2, 33, 3, 2 — 3, 2, 1, *2 — 5, 1, 1, *18 — 8, 5, 59, 1); item ubi consentiunt vel alter uter deficit, lectiones plerumque aut ad priorem classem sese applicant aut ad posteriorem. Ad illam quod attinet, supra iam exposuimus eos hiatus quosdam communes habere cum *NH*. Ad priorem classem quatenus se applicant cum locum cedere soleant minus corruptis *NO*, ita hic illic praestant, ut exempli causa clausula legis 4, 4, 7, omissa in *NO* et in ordine deteriore, servata est ut in *HE* ita (deficiente *G*) in *B*. — Alterius classis archetypum, a quo *BG* pendent, prope accessisse ad *C* ostendunt inter alias lectiones hae:

- 8, 18, 7, 18 coheredum] quoheredum *BGECL*
- 9, 1, 12, 7 periclitantium] peregrinantium *G¹C*
- 9, 1, 15, 4 notus es] natus est *G¹C*
- 9, 36, 2, 21 curriculum] circulum *GEC*
- 9, 37, 2, *15 ista lex expositione non indiget] ista lex sine expositione (interpretatione *G*) scribenda est *GC*
- 9, 38, 8, 2 perennitatis] *VHOE¹PML Iust.*, serenitatis *GE^vC5*
- 10, 17, 3, 6 adnumerauerint] adnominauerint *GC*

Raro *BG* eorumve alteruter lectiones probabiles proponunt sibi proprias:

- 2, 14, 1, 17 prolatis *BG*, probatis *NEPMLS*
- 4, 8, 6, *11 negatione] *BG Iust.*, negotiatione *reliqui*
- 8, 19, 1, 1 idem] *BE*, impp. theod et ualent *reliqui*
- 9, 6, 4, 1 äa] *VBG Iust.*, āā ad senatum *reliqui*
- 9, 10, 1, 10 repugnantibus] *V*, regnantibus *G^v*, resistantibus *HNG¹OECPMLS Iust.*
- 15, 1, 9, 2 super ergasteria] *GE*, supergasteria *V*, ergasteria *plerique*
- 15, 2, 7, 3 ciibus] *V Iust.*, quibusque *brev. (reliqui)*, quibusque ciibus *G*

E contrario abundant in iis coniecturae temere factae neque ulla fides est lectionibus, quas soli habent (vide inter alias 2, 12, 7, 8 — 3, 10, 1, 16 — 3, 10, 1, *7 — 4, 20 rubr. — 9, 7, 8, 1 cet.).

E = Epedriensis n. 35 incipiens 2, 8, 1 indole sua convenit cum libris *BG*, sed librarius hic homo religiosus et peritus eandem operam curatius et prudentius peregit. Id ipsum item insignia codicis additamenta confirmant, de quibus supra (p. LXXXVII seq.) tractavimus; accedunt interpretationes aucta ad 4, 4, 2, addita ad 8, 5, 59 (cf. item 9, 37, 1 fin.). Hiatus plerique ab ipso librario expleti sunt; remansit unus 10, 19, 14, 5. Dittographiae sunt in codice longe minore numero atque adsunt in *G*, sed prudenter receptae ita, ut altera lectio in textu sit, in margine altera; raro (ut 2, 16, 2, *15 — 9, 42, 17, 13) alteri lectioni in textu erasae altera superposita est. Harum dittographiarum cum pro re non paucae duarum classium lectiones repraesentent (2, 15, 1, *5 — 2, 16, 2, *15 — 3, 5, 2, *1 — 4, 4, 5, *13 — 5, 1, 7, *2, ubi cum sit in cl. I *omnibus reliquis*, in cl. II *contra omnes reliquos*, in *E* scriptum est *contra omnibus reliquis*, deinde deletum *contra* — 8, 8, 3, 4 — 9, 42, 17, 13 — 9, 43, 1, 15), utriusque recensiois copia librario fuerit necesse est. Confirmat rem textus condicio: lectio recepta solet esse classis melioris tam in bonis quam in erroribus, conveniens, ubi libri eius ordinis dissentiunt, modo cum *O* (vide supra p. CXXXII), modo cum *H* (9, 37, 1 — 9, 40, 18, 2), modo cum *N* (5, 1, 7, 4 — 5, 3, 1, 8). Sed non desunt

loci, ubi e contrario librarius praetulit lectionem classis inferioris (2, 11, 1, 1 — 2, 12, 7, *5 — 2, 14, 1, *9 — 2, 33, 3, 2 — 3, 5, 13, *4 — 3, 8, 2, **20 — 8, 2 rubr., ubi additamentum *id est scribis* ad verba *et censualibus* non post haec leguntur, sed antea loco alieno — 8, 13, 2, 6 — 9, 6, 3, *1 — 9, 21, 5, 3 — 11, 26, 2, 4 cet.). — Quibusdam locis codex lectiones proponit a reliquis Breviarii libris alienas, sed redeuntes in exemplaribus integris *RV¹V²*, nec mirabimur scriptorem, qui ex ipso Theodosiano librum XVI integravit, alibi quoque textum ad eum immutasse.

- 9, 1, 12, 2 accusatis] *V² et fere reliqui*, accusantis *V¹E*
- 9, 9, 1, 5/6 nupta tali] *V² et fere reliqui*, nuptiali *V¹E*
- 9, 10, 1, 11 si] *brev. (reliqui)*, ut si *VE*
- 9, 16, 4, 2 hariolum] *V² et reliqui*, hauriolum *V¹*, auriolum *E^a*
- 10, 10, 3, *3 xi k. apr.] *VE*, x k. apr. *reliqui*
- 10, 18, 2, 6 qui *VE*, quid *reliqui*
- 11, 36, 1, 12 interposita] *reliqui*, inposita *VOE^a*

Quaedam singularia communia sint libris *EF* (4, 5, 1, 9 — 4, 6, 8, 7 — 4, 8, 7, 1 — 4, 9, 1, 1).
Ex erroribus libro propriis et interpolationibus, quae rarae sunt, pauca adnotavi.

- 2, 31, 1, 4/5 actoriue] *OE^v*, ac minui *E^t*, *alii aliter*
- 3, 5, 11, 4 undecimi metas] undecimum aetas *E^a et alii*, undecimo die aetas *E^b*
- 4, 5, 1, 9 executores] *excuratores E^vF*
- 9, 42, 17, 1 com̄ f̄ p̄] com̄ riccimeri *E*
- 11, 31, 6, 2 in notitiam] *E^v aliique*, innocentiam *E^tL*
- 11, 36, 8, 1 syriae coeles] *africae E*
- 13, 1, 13, 3/4 nectantur] *E^t et alii*, teneantur *E^v*

Deterioris ordinis codices *X* = Eporediensem n. 36 (incipit 3, 1, 4); *C* = Murbacensis *XCPMSLKQF* apographum Basileense (incipit 2, 25, 1); *P* = Berolinensem Phillippsianum (incipit 1, 35, 3); *M* = Monacensem; *S* = Parisinum 4405 accedentibus plerumque *L* = Parisino 4403; *K* = Aurelianensi Parisino *nouv. acq.* 1631; *Q* = Lugdunensi; *F* = Pithoeano deperdito proficisci ex eodem archetypo inde efficitur, quod huius ordinis libri modo omnes, modo plerique consentiunt tam in hiatibus (1, 3, 1, 3 — 3, 13, 3, 1 — 4, 22, 3, *7 — 5, 1, 9, 16 — 5, 9, 1, 3 — 16, 7, 3, 4 — 16, 8 rubr.) quam in corruptelis plurimis gravissimisque (2, 4, 4, *4 — 2, 9, 3, *7 — 4, 4, 2, 9 — 4, 8, 5, 9 — 4, 22, 2, 8 — 5, 1, 7, *2 — 8, 2 rubr. — 8, 2, 5, 1 — 8, 5, 59, 1 — 8, 8, 3, 1 — 9, 10, 3, 20 — 9, 11, 1, 1 — 11, 6, 1, *5 — 11, 39, 7, 4 — 12, 1, 19, 9 — 12, 1, 47, 2 — 13, 1, 13, 3), id quod laterculus supra propositus multis exemplis aliis declarat. — Utilia quae hi libri habent neque omnibus communia sunt et minus eminent, sed nequaquam desunt. In dignitatibus, quas inscriptiones enuntiant, duae frequentissime nominatae praefecti urbi et praefecti praetorio cum in ordine priore, pariter atque in ordinis posterioris libris plerisque, in his *XC*, quodammodo mergantur substitutis vocabulis praefecti praepositive, notae *p̄u* (in *S* corrupta fere in *publium*) et *p̄p̄u* (vel *p̄o*, ut solet esse in *PM*) accurate distinguuntur in libris *PMS*. Praeterea compluribus locis (1, 4, 3, 1/2 — 2, 9, 3, *1 — 2, 12, 6, 1 — 2, 14, 1, *9 — 3, 5, 11, 5 — 3, 8, 2, **20 — 3, 11, 1, 3 — 4, 4, 6, 3 — 4, 20 rubr. — 7, 1, 1, 1) vitia ordini meliori communia sanantur adhibitis libris ordinis deterioris. Hi quomodo inter se differant, iam explicabitur.

X = Eporediensis n. 36 (incipiens 3, 1, 4, 6 et praeterea quoque passim mutilus neque *XC* plene collatus) et *C* = Murbacensis deperditi apographum Basileense (incipiens 2, 25, 1) ut supra p. LXXIV exposuimus, ita gemelli sunt, ut ubi discedunt modo antiquus ille, modo recentior praestet. Ceterum in ordine deteriore hi duo primarii sunt; passim soli consentiunt cum ordine meliore (2, 33, 3, 2 — 3, 2, 1, *2 — 3, 16, 2, 10 — 4, 8, 6, 9 — 8, 18, 2, 5 — 9, 1, 18, *1 — 9, 3, 5, 2 — 9, 7, 7, 9 — 9, 7, 8, 1 — 9, 16, 3, 1 — 9, 24, 3, *5 — 9, 41, 1, 1 — 9, 42, 17, 3/4 — 10, 14, 1, *2), persaepe autem medii stant inter lectionem veram ordinis melioris et deterioris reliquorum ex corruptela *XC* male effectam (2, 31, 1, 5/6 — 3, 12, 4, *1 — 8, 8, 3, 1 — 9, 10, 1, 4 — 9, 16, 3, 5 — 9, 42, 17, 13 — 10, 17, 3, 2). In hac classe *XC* ubi discrepant a *PMLS*, horum librarii saepe non errarunt, sed interpolaverunt; ita substituantur pro *liberis filii* (8, 18, 2, 5 — 10, 14, 1, *2), pro *disceptatione discussio* (9, 1, 18, *1), pro *oblivione abolitio* (4, 8, 6, 2/3), pro *adulterii de adulterio* (9, 7, 8, 1). — Quod attinet ad

errores libris *XC* alterive utri eorum proprios, notabimus ex iis quas in laterculum recepimus interpolationes non magni momenti plerasque 3, 1, 2, 4/5 — 3, 5, 11, 5 — 3, 10, 1, *7 — 9, 24, 3, *1 — 9, 25, 2, *1 — 9, 45, 4, 9 — 12, 1, 170, 2 (cf. item 3, 13, 2, 7, ubi ad *sub titulo* addidit *C* numerum *xxii*, et 8, 18, 2, *11 *superius causa* pro *muneris causa*). Duobus locis *C* solus ex libris Breviarii veram lectionem servavit 7, 1, 1, 1 cum *R* et 8, 8, 3, *1 cum legibus geminis.

S *S* = Parisinus 4405, quem supra notavimus uno loco 8, 12, 1, *14/15 in hiatu convenire cum *NL*, non solum ibi, ubi *C* ad meliorem ordinem deflectit, aliquoties cum eo consentit, sed non raro vera et in ordine meliore recte tradita suppeditat contra *CPM* (2, 11, 1, 1 — 2, 12, 1, 6 — 2, 31, 1, 4/5 — 3, 11, 1, 23 — 3, 12, 3, 2/3 — 3, 30, 6, *4 — 4, 4, 3, 1/2 — 4, 13, 1, *5 — 4, 22, 2, *7 — 8, 18, 1, 14 — 10, 8, 3, 2 — 10, 17, 3, 3 — 12, 1, 12, 10 *cet.*), hic illic etiam veris substituens melioris ordinis errores (2, 9, 3, *1/2 — 4, 20 *rubr.*). Deterioris ordinis archetypum codex accurate plerumque videtur repraesentare, cum in eo pariter atque in *C* reperiantur loci quidam explicantes quodammodo corruptelas librorum *PM*:

- 4, 8, 6, *14 spoliata] *cl. I*, liata *S*, hispropiata *PM similiterque alii*
- 8, 18, 1, 23 facere] *cl. I C*, fale *S*, facile *PM*
- 9, 42, 17, 1 com̄ f̄ p̄] corporum rēp̄ *S*, corporum *PML*
- 9, 43, 1, 14 quem *cl. I C*, admodum quem *S*, quemadmodum *PML*
- 9, 45, 4, 8 confugas] *cl. I XC*, confugis *PML*, confugissent *S*

Dittographiam non repperi nisi unam 2, 19, 4, 2.

PM *P* = Phillippsianus Berolinensis (incipiens 1, 35, 3) et *M* = Monacensis libri, ut p. LXXV vidimus, gemelli, sed ut ille paullo praestet, ut per aetatem praeter Legionensem reliquos superant, ita bonitate infimum fere locum obtinent, nisi quod, ut modo diximus, dignitates in inscriptionibus nominatas reliquis rectius exhibent. Praeterea bona propria habent perraro (ut 3, 5, 11, 5); contra in *PM* et passim in aliis huius ordinis deterioribus ingentem esse numerum errorum, qui absunt a *CS* vel certe aut a *C* aut ab *S*, demonstrat laterculus et longe plenius apparatus; hoc loco paucos speciminis causa subieci:

- 10, 17, 3, 3/4 subhastationis] subadstatio *PM*
- 10, 18, 2, *1 per famam] spermam *PML*
- 10, 19, 14, 5 diruatur] horreatur *PM*
- 11, 30, 2, 12 similis] singulis *PM*

L *L* = Parisinus 4403 inter libros huiusce ordinis longe deterrimus est, receptus a nobis maxime propterea, quod priores nimium ei tribuerunt. Classis deterioris libri ubi discrepant, *L* plerumque facit cum *PM*, aliquoties etiam in erroribus modo cum *S* (2, 3, 1, *1 — 2, 14, 1, *1 — 2, 31, 1, *5/6 — 4, 20 *rubr.* — 8, 12, 1, *14/15) modo cum *C* (3, 1, 2, 4/5 — 3, 10, 1, *7 — 5, 1, 5, *1); nec raro maxime in parte ea quae a *C* abest, deflectit ad classem alteram (2, 4, 4, *4 — 2, 9, 3, *7 — 2, 23, 1, 18 — 3, 11, 1, 3 — 5, 1, 7, *9 — 11, 6, 1, *5 — 11, 30, 15, 1). Uno loco 3, 5, 13, *4 textum dedit ad *CS*, male mutavit ad *PM*; alio 9, 37, 4, 10 pro *sumptibus* in *L* est corrupte *bis*, unde in *PM* per interpolationem factum est *ambis*; alio denique 9, 25, 2, *1 interpolationem libri *C* et diversam librorum *PM* librarius copulavit. Subscriptiones maxime in parte posteriore breviavit, quam ob rem in earum apparatu hunc codicem suppressi. Inscriptiones aliquoties temere mutavit:

- 4, 4, 1, 1 constantio p̄p̄o] aeterio p̄o (p̄u *K*) *LK*
- 9, 11, 1, 1 erythrio] cynidio *L*
- 13, 1, 13, 1 haue postumiane k. n.] altino p̄p̄o *L*
- 14, 7, 1, 1 consulari campaniare] cons capaniae p̄f *L*
- 16, 2, 23, 1 artemio] artemio p̄o *L*, artemio ep̄o *G*

nec magis textui pepercit:

- 1, 16, 7, 2 uelum] uerbum *LG*
- 1, 16, 9, 4 ludicris] in decretis *L*
- 2, 8, 19, 2 fas erit] iusserit fas erit *L*, uel fas iusserit *G*
- 2, 12, 7, 8 reflante] refragante *L*
- 4, 4, 7, 13/14 liberti muneribus electis *et!*
- 11, 39, 7, 4 promiserint] protulleris

Denique corpori inseruit constitutiones duas ficticias (ad 3, 18, 2 supra p. LXXXVI et ad 14, 7, 1 supra p. LXXXVII), quarum priorem ex novellis deprompsit, item ad interpretationem 5, 1, 2 clausulam addidit et ipsam confictam.

K = antea Aurelianensis, iam Parisinus *nouv. acq. Lat.* 1631 (incipit 3, 1, 5). collatus *K* est ad solum librum quartum, cum utilitatem propriam non habeat. Proxime accedit ad codicem *L* etiam in singularibus cum eo consentiens (4, 4, 1, 1 — 4, 6, 4, *7 — 4, 14, 1, *15 — 4, 14, 1, *29 — 4, 22, 1, *11); ab eo ubi recedit, fines secundi ordinis vix egreditur (4, 4, 6, *1, 2 cum *CS* — 4, 8, 5, 11 cum iisdem et cl. I — 4, 14, 1, *27 cum *PM* — 4, 22, 3, 1/2 cum *X*).

Q = Lugdunensis, incipiens mutilus 3, 16, 1, non magis collatus totus, plerumque *Q* se applicat ad *PM*, sed tamen aliquoties sequitur eiusdem classis libros meliores *XCS* (4, 4, 7, 13/14 — 4, 18, 1, 11/12 — 9, 45, 4, 7. 9. *10), raro facit cum cl. I (4, 22, 2, 8 — 9, 45, 4, 5 ex corr.), uno loco 9, 45, 4, *6/7 consulatum habet forma primitiva praeterea non reperta nisi in *VE*, altero 9, 45, 4, 11/12 praeter *T* reliquos omnes vincit tam *V* quam breviarii. Sed singularia haec retenta ex archetypo communi vere crisin non adiuvant.

F = Pithoeanum deperditum novimus ex margine exemplaris editionis Sichardianae *F* supra p. LXXIX enarrati. Lectiones inde adlatas ad librum quartum post plagulas eas impressas denuo examinavit socius Paulus Meyer sustulitque quas supra p. CVIII. CIX composuimus lectiones utpote scriptas filii manu nec derivatas ex deperdito *F*. Contra addendae sunt lectiones hae a patre scriptae in editione praeteritae: 4, 2, 1, *3 *honorio iii]* *honorio xiii* — 4, 4, 7, 3 *cupiens* om. — 4, 4, 7, 20 *ad* om. — 4, 6, 4, 2 *constantinianis]* *constantianis* — 4, 7, 1, 9 *crispo i et constantino uic* — 4, 8, 5, *10 *xiii k.] xiiii k.* — 4, 8, 9, *1 *hominum]* *hominem* — 4, 13, 1, 6 *crispo c̄ ii]* *crispone* — 4, 13, 1, *2 *nauibus]* *conductoribus* — 4, 14, 1, *24 *uictore* est in *F* — 4, 17, 1, 1 *pp̄o]* *pf urb* — 4, 17, 5, 3 non *uiii sp*, sed *uiii ip* est in *F* — 4, 19, 1, 18 *quidem]* *est* — 4, 23, 1, 3 *possessori prima]* *possessio reprimi* — 4, 23, 1, 6 *iii kal.]* sic *F* cum *HO*. His examinatis apparet codicem eum in classibus duabus contaminandis etiam longius processisse quam reliquos nostros. Consentunt enim alia cum ordine deteriore (4, 8, 6, 10. 12. *2/3 — 4, 13, 1, 4 — 4, 18, 1, 4 — 4, 19, 1, 4. 12. 18 [add.]), alia cum meliore (4, 4, 2, 9 — 4, 8, 5, 15 — 4, 9, 1, 1 — 4, 19, 1, 15 — 4, 22, 2, *2/3 — 4, 22, 4, 9 — 4, 22, 6, 3 — 4, 23, 1, 6 [add.]), ut utriusque tam bona quam mala huic librario praesto fuisse pateat. Proprias lectiones itemque utiles codex suppeditat nullas, sed supra p. LXXXV vidimus duas constitutiones ex integro Theodosiano ad Breviarium additas in eo solo comparere.

Percensuimus singillatim codices Breviarii a nobis adhibitos. Inde quid efficiatur, iam complectemur per singula corporis membra.

1. Auctoritatem Alarici quod ex exemplaribus nostris non servarunt nisi duo *NS*, supra p. XXXII inde explicavimus, quod pleraque *OHEXCPMKQ* a capite mutila sunt. Sustulerunt eam tres libri non ex optimis *BGL*, praeterea librarius qui scripsit codicem *A* cum sibi proposuisset Theodosiani integri quatenus fieri posset restitutionem, auctoritati substituit constitutionem Theodosii et gesta senatus de Theodosiano publicando (p. LXXXIII).
2. Imperatoris eiusdem imperatorumve eorundem constitutiones ubi in Theodosiano continuo ordine referuntur, primae soli nomina praescribuntur, sequentibus formula *idem A.* vel *AA.* Haec cum omissis multis a breviarii compilatoribus passim mutanda esset, errores ita potuerunt duplici ratione generari, aut retenta formula illa, ubi mutanda esset aut male mutata ita, ut pro proxime in eodem titulo praecedente inscriptione ad anteriorem librarius aberraret. Prioris generis error in omnibus libris remansit 1, 2, 10. Pluribus locis tales errores ita sublatis sunt, ut alii libri errorem retineant, alii formam veram exhibeant; neque dubium est lectionem perversam tempore praecedere a retractatore emendatam. Pertinent eo praescripta quae sequuntur.

* 2 (a. 391) *idem A. MLS* (praecedit 1, 1, 1 Constantinus); imppp. ualent. theod. et arcadius *NABG* (recte)

* 2) impp. (idem ins. N) grat. ualent. et theod. libri; fortasse ditto-graphiae vestigium servat *N*

- 5, 9, 1 (a. 331) idem A. *XCPMLSK* (quod quo referatur non habet), imp. constantinus A. *HNBGOE*
- 5, 18, 1 (a. 419) imp. Constant̄ A et Iulianus C̄ *BXCPMLS* (quod videtur referri ad legem eiusdem tituli in Breviario omissam), imp. Honōr et Theod AA. *HNGOE* (recte)
- 8, 5, 59 (a. 400) idem AA. *OE* (ut R), imp. Constant. Ā *BCPMLS* (quod redit ad tituli eius inscriptionem primam), imp. Arcadius et Honorius AA. *HNG* (quod pendet ex inscriptione proxime praecedente 8, 5, 53)
- 8, 8, 3 (a. 386) idem A. *OE* (ut R), imp. Valent. et Valens *CPMLS* (quod redit ad tituli eius inscriptionem primam), imp. Grat. Valent. et Theod. *NHBG* (quod redit ad inscriptionem proxime praecedentem 8, 8, 2)
- 8, 12, 9 (a. 417) idem AA. *O* (ut R), idem aā Hon̄ et Theod̄ imp. *E* (per dittographiam), imp. Hon. et Theod. AA. *reliqui*
- 8, 19, 1 (a. 426) idem A. *BE* (quod quo referatur non habet), imp. A. Hon. et Theod. et Valent. *reliqui*
- 9, 42, 10 (a. 383) idem AAA. *O* (ut V), imp. Grat. et Valent. *PMLS*, imp. Grat. Valent. et Theod. *HGEC* (ut est in inscr. proxime praecedente 9, 42, 8)
- 11, 7, 20 (a. 412) idem A. *O* (ut VT), idem aug. imp. Hon. et Theod. *N*, imp. Hon. et Theod. *reliqui* (ut est in inscr. proxime praecedente 11, 7, 17)
- 11, 31, 6 (a. 373) idem AAA. (sic V), imp. Valent. et Valens *GCPML* (quod redit ad tituli eius inscriptionem primam), Valent. Valens et Grat. *NOE* (quod redit ad inscriptionem proxime praecedentem 11, 31, 4)
- 15, 1, 9 (a. 362) idem A. (sic V), imp. Constantius et Constans *GXCPMLSK* (quod redit ad inscriptionem 15, 1, 4), imp. Iulianus A. *HNOE* (quod redire videtur ad inscr. proxime praecedentem 15, 1, 8, quamquam corruptam in V)
- 16, 2, 12 (a. 355) idem AĀ (sic VO), imp. Constantius et Constans AA. (similiterve) *brev.* (quod redit ad inscr. proxime praecedentem 16, 2, 10)

Formulae hae ducunt ad duplicem retractationem Theodosiani. Scilicet praescriptum *idem A.* male retentum pertinet ad ipsum archetypum Alaricianum. Quo errore plerisque locis sublato efficitur forma ea, quam repraesentant libri classis nostrae deterioris *XCPMLSK*. Hanc rursus mutant libri *HNAOEBG* correcti denuo ad exemplar integrum. Sed passim confunduntur tres hae recensiones exemplaribus diversis temporibus neque aequabiliter correctis.

3. Nomina magistratum supra vidimus duobus locis 9, 3, 3 et 9, 29, 2 in *O* reperiri ita mendosa, ut legebantur in ipso archetypo Alariciano; quos errores notandum est sublato esse adsumpto Theodosiano integro ante scriptum classis nostrae antiquioris archetypum; nam eius ordinis libri duas constitutiones illas habent recte inscriptas. — Ad dignitates quod attinet, compendia a librariis posterioribus non intellecta magnas turbas crearunt; notas praesertim $\overline{pp}\overline{o}$ et $\overline{p}\overline{u}$ supra diximus praeter libros antiquissimos *PM* et aliquatenus *H* passim perturbari substitutis saepe vocabulis *praefecti* nude vel *praepositi*. Dittographiarum, ad quas dignitates facillime ducunt, exempla subieci.

- 2, 18, 3 $\overline{p}\overline{u}$ *PMS*, $\overline{pp}\overline{o}$ *G*EL*, $\overline{p}\overline{o}$ *B*, $\overline{pp}\overline{o}$ urbis *N*
- 2, 22, 1 $\overline{p}\overline{u}$ *PMS*, $\overline{pp}\overline{o}$ *N*, praefectum *similiterve BGL*, preposito *O*, $\overline{pp}\overline{m}$ *E*
- 2, 33, 4 $\overline{p}\overline{u}$ *CPMS*, $\overline{pp}\overline{o}$ *NE*, $\overline{pp}\overline{o}$ urbis *BGL*
- 3, 5, 5 $\overline{p}\overline{u}$ *FG*PMLS*, $\overline{pp}\overline{o}$ *NG**, $\overline{pp}\overline{o}$ urbis *B*
- 3, 9, 1 $\overline{co}\overline{m}$ orientis *ECPMLS*, $\overline{pp}\overline{o}$ orientis *NO*, $\overline{pp}\overline{o}$ cum morientes *B*
- 4, 2, 1 $\overline{p}\overline{u}$ *XCPMLSQ*, $\overline{pp}\overline{o}$ *HNE*, $\overline{pp}\overline{o}$ urb̄ *B*
- 4, 17, 3 $\overline{p}\overline{u}$ *PMSK*, $\overline{pp}\overline{o}$ *NDL**, $\overline{pp}\overline{o}$ ($\overline{p}\overline{o}$ *G*) urb̄ *BG*
- 5, 1, 1 $\overline{p}\overline{u}$ *PMS*, $\overline{pp}\overline{o}$ *NL*, $\overline{p}\overline{f}\overline{u}$ *GC*, $\overline{pp}\overline{o}$ urb̄ *B*
- 5, 1, 2, 5 (in textu) praefectum urbis *CPML*, publicum *S*, praefectum *HE*, $\overline{pp}\overline{m}$ *N*, $\overline{pp}\overline{o}$ *BG*, prepositum *O*

4. Ad constitutionum verba quamquam Breviarii recognitores antiqui minus fortasse attenderunt quam ad inscriptiones et subscriptiones, in laterculo supra p. CXXI. CXXII exempla adsunt codicum Breviarii ita variantium, ut utraque lectio redeat in Theodosiani integri exemplaribus. Supra iam adnotavimus potissimum codicem *E* qui scripsit, cum Theodosiani integri copiam haberet, ad eum locos quosdam mutavisse.
5. Clausulam constitutionis 4, 7, 7 cum interpretatio adnotet abolitam esse per novellas, eam suppressit familia deterior universa, item ex emendata *NO*, retinuerunt *HBE* soli, mero casu opinor.
6. Interpolationes arbitrariae et saepenumero ineptae, quarum documenta plurima apparatus suppeditat, abundant potissimum in libris ordinis vetustioris, sed etiam in altero non raro vera lectio sublata est errore; exempli causa in iis 1, 4, 3, 1 *Papinianus* factus est *Papianus*, in rubrica 4, 20 pro *qui bonis* substitutum *quibus bonis*, 12, 1, 47, 3 vera lectio *contemnationibus*, in ordinis antiquioris libris leviter corrupta in *condemnati omnibus*, hic pessumdata est admissa coniectura *condemnationis*. — Corruptelas illas saepe apparet factas esse industrie et propagari per locos plures. Exempli causa *Cynegius* per librum nonum eumque solum factus est *Cinedius* semel (9, 34, 9) in *CPMLS*, ter (9, 1, 10 — 9, 7, 4 — 9, 7, 5) in *PMLS*. Accuratus persequemur vocabulum *scriptionis* interpolatum pro *inscriptione*, scilicet accusatoria:

	inscriptio:	scriptio:
2, 1, 8, 7/8	<i>BG</i>	<i>ANOPMS</i>
11/12	<i>ANGOPMLS</i>	<i>B</i>
9, 1, 11, 2	<i>NYDOEC</i>	<i>BGPMLS</i>
6	<i>NYDBGECs</i>	<i>PML</i>
9, 1, 14, 6/7	<i>HNYDBGOECs</i>	<i>PMLK</i>
9, 1, 15, 10	<i>HNYBGECLa</i>	<i>PML^bs</i>
11	<i>HNBGLa</i>	<i>PML^bs</i>
9, 1, 19, *5	<i>NYBGEC</i>	<i>HPMLS</i>
*6	<i>NYGEC</i>	<i>HBPMLS</i>
9, 7, 2, 12	<i>NBGOEC</i>	<i>PMLS</i>
15/16	<i>NBGOEC</i>	<i>PMLS</i>
*5	<i>NEC</i>	<i>BGPMLS</i>
9, 19, 4, 10	<i>GOECPM</i>	<i>LS</i>
*5	<i>GOEC</i>	<i>PMLS</i>
*27	<i>omnes</i>	
*28	<i>GECPML</i>	<i>S</i>
*29	<i>omnes</i>	
9, 36, 1, 2	<i>HOEC</i>	<i>GPMLS</i>
8	<i>HGOECs</i>	<i>PML</i>
9	<i>HGOECs</i>	<i>PML</i>

Haec interpolatio aliena omnino ab operis integri codicibus (nam 9, 36, 1, 2 — 9, 37, 2, 5/6 meri sunt errores), aliena item a deterioris ordinis libro optimo *C*, contra eiusdem ordinis libris *PMSL* itemque *BG* saepe ad hos accedentibus ita insedit, ut non multis locis verum remanserit. Melioris ordinis libros ab hac interpolatione non omnino abstinere, sed reperiri eam tabula supra proposita ostendit hic illic etiam in libris *AHNO*, aut quod contaminationem subierunt cum classe deteriore aut quod error postea animadversus in iis non omnibus locis sublatus est. Nam quod 9, 34, 1, 3 verae lectioni *scriptio* in duobus libris *HG* male substituitur *inscriptio*, eo ducere videtur librarios posteriores interpolatione intellecta eam hic quoque errore expellere voluisse.

7. Consulatus imperfectos propter collegam scribentis tempore nondum nuntiatum recentiores codices plerique explerunt nomine consulis alterius adscripto. Forma primitiva remansit 5, 1, 9, *5 in *HN* et in decurtatis plerisque, 9, 45, 4 p. 524, 5 praeter *V* in *EQ*, vestigia eius in *HGC*. Ceterum vix opus est monere in talibus casum magis regere quam consilium.

8. Subscriptiones librarii ut raro interpolando mutaverunt (vide supra p. CXXXII), ita passim eas breviarunt et corruperunt. Compendia earum quomodo tractarint, demonstrabitur in formula obvia in consulatibus annorum 366 (missis legibus iis, ubi errore originis diversae pro $\overline{np}$ substituitur *Aug.* 369. 386 *nobili puero* aut perscripta aut expressa per compendia sollemnia $\overline{nob}$ $\overline{p}$ vel $\overline{nb}$ $\overline{p}$ vel $\overline{n}$ $\overline{p}$.

<i>recte vel fere recte</i>	<i>corrupte</i>
1, 16, 11 <i>AMS</i>	iib p <i>N*</i> , ii pp <i>N</i> , po <i>B</i> , septimo <i>G</i>
2, 33, 2 <i>NE</i>	uiiii <i>CPMS</i> , uiiii <i>BG</i> , aug <i>O</i>
3, 4, 1 —	uiiii $\overline{np}$ <i>N</i> , uiiii <i>EXCPM</i> , nono <i>S</i> , uii <i>G</i> , caes iii <i>B</i> , aug <i>O</i>
4, 17, 5 —	nobilio $\overline{p}$ <i>S</i> , uiiii p <i>XCPMQ</i> , uiiii <i>D</i> , uiiii sp <i>F</i> , uiiii <i>EK</i> , uiiii <i>B</i> , uii <i>G</i> , <i>om. N</i> , <i>def. O</i>
4, 18, 1 <i>NXC</i>	uiiii p <i>FPMSQK</i> , nouies <i>App.</i> , uiiii <i>BG</i> , aug. <i>O</i> , <i>om. DE</i>
4, 20, 3 —	$\overline{nsO}$ (= <i>nostro</i>) $\overline{p}$ <i>H</i> , $\overline{no}$ $\overline{pr}$ <i>C</i> , uiiii $\overline{np}$ <i>D</i> , $\overline{ppO}$ uiiii nb $\overline{p}$ <i>NN*</i> , uiiii $\overline{pc}$ <i>PMK</i> , uiiii $\overline{pc}$ <i>FS</i> , $\overline{pc}$ <i>G</i> , uiiii <i>E</i> , uiiii <i>O</i> , u <i>B</i>
5, 1, 2 <i>G</i> (adscribens <i>nobili praefecto</i>) <i>CPMS</i>	uiiii <i>NE</i> , uiiii <i>H</i> , uii <i>B</i> , <i>om. O</i>
5, 17, 2 <i>NCPM</i>	$\overline{inp}$ <i>S</i> , uiiii <i>BE</i> , <i>om. HGO</i>
8, 8, 3 <i>HNB</i>	$\overline{inp}$ <i>S</i> , $\overline{nep}$ <i>CPM</i> , uiiii <i>EO</i> , <i>om. G</i>
9, 34, 9 <i>HN*PMS</i>	uiiii <i>E</i> , publico plebis <i>G</i> , <i>om. OC</i>
9, 37, 2 <i>HN*GPMS</i>	$\overline{nep}$ <i>C</i> , uiiii <i>E</i> , aug. <i>O</i>
11, 36, 20 <i>HNGCPMS</i>	a. uiiii <i>O</i> , uiiii <i>E</i> , aug. <i>O</i>
11, 37, 1 <i>HNGCMS</i>	uiiii <i>P*E</i> , <i>om. O</i>
12, 6, 20 <i>HNG*XCMS</i>	uiiii <i>E</i> , nono praefecto <i>G^b</i> , <i>om. O</i>
12, 6, 22 <i>HNXCMS</i>	uiiii <i>E</i> , <i>om. GOP</i>

Archetypum Alaricianum formulam hanc nequaquam repraesentavisse corruptam inde efficitur, quod vera lectio in nostris quoque libris comparet eiusve vestigia nullo fere loco excepto. At mature admodum, certe antequam conscripti sunt codices nostri vel antiquissimi, compendium *nob* pro numero *novem* accepto (ut uno certe loco 5, 1, 6 pro vera lectione *Theodosio A. VIII* in codice *N* substitutum est *theodosio a nub p*) passim *nob* (vel *nub*) verum abiit in *nomies*, *nono*, *VIII* vel invenitur per ditto-graphiam $\overline{np}$ *VIII* similisve corruptela, neque ullus liber superest ab hoc errore immunis. Veram lectionem libri plerique hic illic retinuerunt exceptis duobus *EO*, quorum ille constanter pro formula hac numerum ponit, hic duobus locis exceptis (4, 20, 3 — 8, 8, 3) aut compendium delevit aut ei substituit vocabulum *Aug.*, testantes ita scriptorum eorum non religionem sane, sed eruditionem et diligentiam. Haec corruptela cum omnes Breviarii libros occupavit et nullo modo redigi possit ad classes quas fecimus duas, redit ad tempora non Alaricianae, sed Alaricianis vicina et declarat, quanta tam cura quam licentia quinti exeuntis sextive saeculi periti constitutionum corpus emendando corruperint.

9. Additamenta sumpta ex codice Theodosiano pleno nulla reperiuntur in ordinis antiquioris libris melioribus *CXPMS* nec magis in alterius ordinis libris *NH*; contra adsunt in *AOEBGFLK*. Ea cum inserta sint Theodosiano breviato suis locis, qui primi ea adiecerunt sine dubio adsumpserunt Theodosianum integrum. Diximus supra singillatim de his additamentis neque ibi dicta hoc loco repetentur; sed non sine causa absunt ea a classe nostra antiquiore omnia (ut absunt item ab ea constitutiones Sirmondianae adiectae ad Theodosianum in libris *AOE*). Notabilis est eo nomine adiecta constitutio 3, 12, 1, quae nuptias inter fratrem et fratris sororisve filiam sub poena capitali interdicat. Scilicet laborarunt ecclesiastici, ut eiusmodi matrimonia etiam apud Germanos exterminarentur (Loening *Geschichte des deutschen Kvrchenrechts* 2, 550 seq.) idque ut adsequerentur, legem hanc a iureconsultis Alaricianis reiectam

non solum receperunt, sed etiam suo loco eam, mutata propterea legis sequentis inscriptione et addita iusta expositione, ita corpori inseruerunt, ut pro legitima procederet.

Breviarii forma primitiva, cuius vestigia servavit solus fere codex *O*, mature videtur oblitterata esse exemplari adhibito Theodosiani integri. Successit forma ea, quam exhibent codices nostri secundi ordinis optimi quique, quorum archetypum haberet bona omnia quae servarunt codices aut *XC* aut *S* et praeterea singularia quaedam in huius familiae reliquis dispersa, ut in constitutione 9,45,4 quae habet *Q*. Sed eadem ab ipsa origine mendis abundavit et mox etiam magis a librariis corrupta est et interpolata.

Deinde Theodosianus Alaricianus semel certe, fortasse saepius retractatus est adhibitis denuo exemplaribus Theodosiani integri et ita ea forma effecta, quam in universum libri ordinis nostri melioris repraesentant. Quale exemplum ordinis vetustioris prudentes hi adhibuerint, ignoratur potestque id iis quae habemus praestitisse et bonorum eorum, quae habet ordo melior, pars inde proficisci. Nihilominus de his retractationibus breviarii adhibitis integri corporis exemplaribus dubitari non potest maxime propter ea quae supra adnotavimus de inscriptionibus constitutionum et de constitutionibus adiecticiis; prudentes a quibus haec profecta sunt fieri non potuit, quin etiam legum verba hic illic conferrent eaque aut emendarent aut certe adnotarent. Ita effecta est non recensio nova, sed antiqua subinde immutata. Plene ut distinguantur formae diversae, perfici non potest neque altera ultra ad certos codices revocari; mixta traduntur omnia. Inde in libris non paucis dittographiae passim reperiuntur; praeterea ibi quoque, ubi de iis non constat per librarios, collatis codicibus pluribus binae lectiones antiquitus traditae multis locis agnoscuntur. Denique adnotationes temporariae, de quibus supra p. XXXV diximus, in hoc ordine fere inveniuntur sublatae.

Omnino in constitutionibus, quae a Breviario solo pendent, etsi non recte spernentur librorum praestantiorum lectiones etiam singulares, potissimum respiciendae sunt quae sunt duorum ordinum nec propterea de ordinibus ipsis dubitandum, quod saepenumero admittunt libros plus minus alienos; nam contaminatio antiquissima et late patens ordinum fines passim perturbavit. Ita duae lectiones ubi deprehenduntur, maior auctoritas erit eius, quam tenent libri a nobis meliores nuncupati; sed potest verum etiam servatum esse per deteriores. Sane non pauci loci ita remanebunt ambigui, ut exempli causa in interpretationis loco 3,12,2,*3 aliter relato in *NE*, aliter in *BCPMSL* utra forma antiqua sit, per codices non definitur. Denique hoc quoque in breviario potest evenisse, ut lectiones duae diversae redeant ad integri Theodosiani exemplaria discrepantia. At in universum breviarii textus talis, qualis in archetypo fuit, in codicibus nostris reperitur recte traditus; inscriptiones quoque constitutionum ipsaeque subscriptiones in iis libris plenae adsunt et incorruptae, et praestant hoc nomine breviarii Alariciani libri longe iis, per quos traditum habemus codicem Iustinianum.
